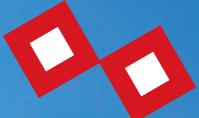

HRVATSKI PLANINAR

120 godina
»Hrvatskog planinara«
1898. – 2018.

ISSN 0354-0650

GODIŠTE 110

**ČASOPIS HRVATSKOGA
PLANINARSKOG SAVEZA**
izlazi od 1898. godine

9

**RUJAN
2018**

HRVATSKI PLANINAR

ČASOPIS HRVATSKOGA PLANINARSKOG SAVEZA

»Hrvatski planinar« časopis je Hrvatskoga planinarskog saveza. Prvi je broj izšao 1. lipnja 1898. Od 1910. do 1913. tiskao se kao podlistak naziva »Planinarski list« u časopisu »Vijenac«. Od 1915. do 1921. i od 1945. do 1948. časopis nije izlazio, a od 1949. do 1991. godine izlazio je pod imenom »Naše planine«. Časopis izlazi u jedanaest brojeva godišnje (za srpanj i kolovoz kao dvobroj).

Nakladnik

Hrvatski
planinarski savez
Kozarčeva 22
10000 Zagreb
OIB 77156514497

Preplata i informacije

Ured Hrvatskoga
planinarskog saveza
tel. 01/48-23-624
tel./fax 01/48-24-142
e-mail: hps@hps.hr
<http://www.hps.hr>

Uredništvo

E-mail adresa
za zaprimanje članaka:
hrvatski.planinar@hps.hr

Tisk

VŽ2 graf d.o.o.
Velika Gorica

ISSN 0354-0650

Glavni i odgovorni urednik

Alan Caplar
Palмотићева 27, 10000 Zagreb
e-mail: caplar@hps.hr
tel.: 091/51-41-740

Urednički odbor

Darko Berljak
Vlado Božić
Goran Gabrić
Ivan Hapač
prof. dr. Darko Grundler
Faruk Islamović
Krunoslav Milas
Radovan Milčić
prof. dr. Željko Poljak
Robert Smolec
Damir Šantek
Klara Jasna Žagar

Lektura i korektura

Željko Poljak
Robert Smolec
Radovan Milčić
Goran Gabrić

Pretraživač i digitalni arhiv

Stari brojevi »Hrvatskog planinara« u PDF formatu te tržilica s bibliografijom časopisa dostupni su na internetskoj stranici časopisa te na DVD-u u izdanju HPS-a.

<http://www.hps.hr>

Suradnja u časopisu

Prilozi se mogu slati posredstvom elektroničke ili redovne pošte. Prednost imaju prilozi sa zanimljivim temama koji su popraćeni boljim izborom ilustracija. Slike se mogu slati u digitalnom formatu (elektroničkom poštom, na CD-u ili DVD-u, u originalnoj veličini (bez smanjivanja), ali ne unutar Word dokumenata). Uredništvo zadržava pravo kraćenja i uredničke obrade tekstova. Stavovi i mišljenja suradnika iznesena u časopisu nisu nužno stajališta Hrvatskoga planinarskog saveza i Uredničkog odbora.

Preplata

Godišnja preplata za Hrvatsku

iznosi **150 kuna**. Preplata se uplaćuje na žiro-račun Hrvatskoga planinarskog saveza HR4123600001101495742, pri čemu na uplatnici ili u obrascu za plaćanje putem interneta, u rubrici »Poziv na broj«, treba biti upisan Vaš preplatnički broj.

Godišnja preplata za inozemstvo iznosi 35 eura, a uplaćuje se na račun BIC ZABA-HR2X 25731-3253236, uz poziv na preplatnički broj.

Cijena pojedinačnog primjerka je 15 kuna (+ poštara).

Vaš preplatnički broj otisnut je uz Vašu adresu, koja je nalijepljena na omotnici za slanje časopisa. Nakon uplate i evidentiranja u HPS-u, na naljepnici možete vidjeti naznaku o obavljenoj uplati.

Kako se preplatiti

Zainteresirani za preplatu na časopis trebaju se telefonom, elektroničkom poštom ili pismom javiti u Ured Hrvatskoga planinarskog saveza (hps@hps.hr, 01/48-23-624, 01/48-24-142). Godišnja preplata se odnosi na kalendarsku godinu, pa novi preplatnik nakon uplate dobiva sve brojeve tiskane u tekućoj godini. Preplata se automatski produžuje na sljedeću godinu, do opoziva. S prvim se brojem u novoj godini preplatnicima fizičkim osobama šalje uplatnica za preplatu, a preplatnicima pravnim osobama računi.

368 Corrán Tuathail**373** Put na Goverlu u Ukrajini**389** Neumorni istraživač Radivoj Simonović**395** 130 godina organiziranog planinarstva u Sušaku

Sadržaj

Članci

- 368** **Corrán Tuathail**
Damir Šantek
- 373** **Put na Goverlu u Ukrajini**
Velimir Mačković
- 378** **Iznenadenje do iznenadenja na Krndiji**
Hrvoje Tržić
- 381** **Priča s Medvednice**
Klara Jasna Žagar
- 385** **Bleščiju se fatamorgane**
Zlatko Pap
- 386** **Pustolovina na Tuhobiću**
Tea Sušanj
- 389** **Neumorni istraživač Radivoj Simonović**
Zrinka Kušer
- 395** **130 godina organiziranog planinarstva u Sušaku**
Eduard Hemar
- 403** **Priče iz davnine 1940. – 1950.**
prof. dr. Darko Grundler

Rubrike

- 409** **In memoriam:** Darko Luš (1945. – 2018.), Slavko Tomerlin – Tatek, Na uspomenu Slavku Tomerlinu Tateku
- 412** **Speleologija:** U Rumunjskoj održan 12. Balkanski speleološki kamp
- 412** **Nova izdanja:** Predstavljanje knjige »U zagrljaju planina i ljudi« Ivana Drage Trošelja

Tema broja

130 godina organiziranog planinarstva u Sušaku

Naslovnica

Razgledni toranj na Vojaku (1396 m), najvišem vrhu Učke, foto: Alan Čaplar

- 413** **Vijesti:** Završena Opća planinarska škola PD-a Krndija u Našicama, Novi dnevnik Samoborske obilaznice, Nova planinarska obilaznica »Četiri godišnja doba na Puntijkarik«

- 415** **Kalendar akcija**

Corrán Tuathail

Najviši vrh zemlje iz koje se Hrvati (uglavnom) ne vraćaju

Damir Šantek, Zagreb

Corrán Tuathail najviši je vrh Irske. To je domaće, irsko ime za vrh koji Englezi nazivaju Carrauntoohil. Keltski irski zvuči mnogo romantičnije, prirodnije i zvoni nekako buntovnički gordo, kao da se već svojim riječima stotinama godina boriti protiv globalizacije kojoj smo danas svjedoci. Irski je jedan od keltskih goidelskih (gaelskih) jezika, kao što su to i škotski i jezik otoka Mana. U keltske se jezike još ubraju i britonski jezici, kao što su velški i bretonski. Kelti, koji su nekad gospodarili velikim dijelom Europe, danas su stijesnjeni na krajnjim zapadnim granicama Europe, u Bretanji, Francuskoj i u krajnjim zapadnim područjima Škotske, Walesa i Irske. Izraz »keltski« dolazi od grčkog pojma Keltoi, koji je prvi put zabilježen u 6. stoljeću prije

Krista i opisuje plemena koja su najvjerojatnije govorila zajedničkim jezikom. Nitko zapravo ne zna kojim su imenom nazivali sami sebe i jesu li se uopće ta plemena osjećala povezanom cjelinom ili su ih samo grčki promatrači vidjeli kao jedan narod. Keltska je kultura nastala u starijem željeznom dobu i u arheologiji se po važnom nalazištu u današnjoj Austriji naziva halštatska kultura. Za vrijeme mlađega željeznog doba neka su keltska plemena, kao Taurisci i Skordisci, nastanjivala i današnje područje Republike Hrvatske te imala velik utjecaj na domicilna plemena Japoda, Liburna i Delmata. Tijekom stoljeća rimske su ih legije istjerale iz Europe, a nakon toga su ih Anglosasi, Vikanzi i Normani, a zatim i vojske engleskoga i francuskoga kralja, protjerale na rubna područja,

ADRIANA DEVČIĆ

DAMIR ŠANTEK

gdje se u nekoj vrsti izolacije, njegujući svoj specifičan jezik, slobodoumnost, buntovništvo, poetičnost, suživot s prirodom, magičnost i ostatke keltske kulture, odupiru uniformiranju koje neminovno dolazi. Čini se da se u davnim vremenima bilo lakše boriti mačem i štitom protiv brojnijega i snažnijeg protivnika nego danas protiv globalizacije, sveopćeg uniformiranja i pretvaranja u svijet bez osobnosti i samosvijesti.

U sjeni toga vrha iz dana u dan živi sve više Hrvata, ali ne zato da bi se penjali na nj, jer razlog njihova dolaska nema veze ni s Keltima, ni s prirodnim ljepotama, niti s planinarenjem. Irci su, kao i Hrvati, godinama zbog gladi i siromaštva napuštali svoju domovinu, uglavnom bježeći u Ameriku. Danas se stanje drastično promijenilo. Irska danas ima propulzivnu ekonomiju kojoj nedostaje radne snage, a Hrvatska je u svojoj samostalnosti uspjela odgojiti nov naraštaj ekonomskih migranata koji za razliku od prijašnjih generacija za sobom često vode cijele obitelji.

Budući da je u posljedne vrijeme Irska za Hrvate najpopularnija, ne turistička, već iseljenička destinacija, želio sam posjetiti tu, po svemu sudeći, nama blisku, a toliko različitu zemlju. Irska je pretežito katolička zemlja koja ima tek nešto malo više stanovnika od Hrvatske. Površinom je od Hrvatske veća otprilike za jednu petinu, neovisna je od 1922., a danas je ta nekad siromašna zemlja vrlo uspješna i ekonomski moćna, čime se mi baš ne možemo podići.

U Irsku smo letjeli preko Frankfurta te tamo doživjeli pomalo neobičnu, no u biti tužnu anegdotu. Zemaljska nas je stjuardesa pri ukrcaju u zrakoplov za Dublin zaustavila pri pregledu putovnica i pitala za razlog našeg putovanja. Moj joj je odgovor bio krajnje čudan jer sam rekao da se idemo zabaviti i uživati. To bi zasigurno bio neobičan odgovor za ekonomske migrante, što na sreću nismo, jer je povratna karta već bila u »džepu«.

No, vratimo se na Corrán Tuathail. Prilično je udaljen od Dublina, a nalazi se u grofoviji Kerry na jugozapadu Irske. Iako je posrijedi vrh neznatne visine, od samo 1038 metara, uspon na nj nije sasvim lagan, zahtijeva određenu kondiciju i ponešto tehničkih vještina ili barem spremnosti. Planina je potpuno gola – bez ijednog stabla – a

građena je pretežito od ljubičastog pješčenjaka i silita. Stijene su na neispranim mjestima i na blagim padinama prekrivene gustom travom, a na mjestima s mnogo vode i blatom. Travnjaci su mjestimice močvarni, a po njima se hoda kao po debelom tepihu potpuno natopljenom vodom. Pri svakom se koraku voda cijedi oko stopala. Kako je Irska zemlja koja obiluje kišom, to i nije čudno. Sa svih se strana s planine slijeva voda što u obliku slapova, vodotoka ili barem u vidu tankoga vodenog filma koji vlaži stijene i kamenje.

Corrán Tuathail već se izdaleka nazire kao strm stožac što viri iz masiva planinskog lanca Mac Gillycuddy's Reaks. U okolici se nalaze još dva vrha viša od tisuću metara, Binn Chaorach / Beenkeragh (1010 m) i Cathair na Féinne / Caher (1001 m). Početne točke za uspon su Lisleibane ili Cronin's Yard, do kojih se osobnim vozilom može doći iz Killarneya za otprilike 45 minuta vožnje, pri čemu se u posljednjem, vršnom dijelu vozi vrlo uskim putom, obrubljenim kamenim ogradama što opasuju pašnjake na kojima pasu brojna stada krava i ovaca. Ne treba smetnuti s uma da se u Irskoj vozi lijevom stranom ceste, što može biti ozbiljan izazov, pogotovo pri mimoilaženju vozila na uskim cestama.

Za polaznu točku svoga uspona odabrali smo Lisleibane. Pored farme na kraju uskog puta nalazi se uređeno parkiralište. Nadmorska je visina tek 224 metra. Nebo je sivo i oblačno, a vrijeme nestabilno. Kad smo parkirali, počeo je snažan pljusak nošen jakim vjetrom. Sjedimo u autu i gledamo se pomalo unezvijereni jer nismo sigurni postoji li šansa da danas krenemo prema vrhu ili čemo to moći učiniti tek sutra, što bi nam poremetilo planove. Srećom, kiša prestaje nakon dvadesetak minuta, a vjetar postupno uspijeva razmaknuti oblake. Kad su nas obasjale prve zrake sunca, navukle su osmijehe na naša lica. Dan više nije izgledao tako crno i u zraku se osjećao miris uzbudjenja.

Kroz ogradu se prolazi na kolni put što vrluda kroz pašnjake prema vrhu. Staza koja počinje na Cronin's Yardu spaja se s našom na putu kojim se približavamo rječici Gaddagh, koja se napaja iz dvaju jezera. Loch Gabhrach nalazi se na visini od 340, a nešto veće jezero Loch Cailli na visini od 329 metara. Loch Cailli u sredini ima mali otok. Kolni se put postupno gubi i pretvara u bespuće s povremenom naznakom staze. Voda nailazi sa svih strana te pokušavamo skakutati s kamena na kamen kako bismo se što manje smočili. Hodamo po kamenim pločama potpuno prekrivenima vodom, grubim busenovima trave i, povrh svega, često i neizbjegno, po blatu.

Za završni uspon može se odabrati više različitih putova. Klasičan uspon vodi između jezerâ, pa preko Ard na Locha kroza žlijeb Għlasattin do prijevoja Devil's Laddera, odakle se zavojima uspinje sve do vrha. Smjer Brother O'Shea's Gully odvaja se prije jezera desno te se uz desni rub Loch Gabhracha preko Na Teannai penje s desne strane Corrán Tuathaila kroz žljebove Ċoħtarach, Lár i Uachtarach do prijevoja Brother O'Shea's Gully. Odatle se put, također u zavojima, penje na vrh. Postoji i treći, najkraći i najstrmiji pristup, alpinistički uspon ravno kroza stijenu. Taj vodi preko Nead an Fhiolara i Ceim an Fhia. Sam pogled na taj smjer izaziva strahopoštovanje i vjerujem da se rijetki usude njime penjati, pogotovo zato što stijena gotovo nikada nije suha.

Zanimljivo je da cijelim putom nema nikakvih oznaka, osim putokaza na početku staze i jedne ploče prije jezera.

Krećemo prema vrhu klasičnim smjerom preko Devil's Laddera, premda se u posljednje

vrijeme, prema dostupnim podacima, taj put ne preporučuje zbog učestalih odrona te oštećenja staze uslijed velike količine vode i sipara. Prije jezera staza se razdvaja, tako da skrećemo lijevo i prelazimo preko rječice Gaddagh po desetak kamenih gromada koje služe kao prirodan most. Te gromade dobro služe i kad rijeka ozbiljno nabuja.

Do žlijeba Għlasattin, koji se strmo uzdiže prema prijevoju, penjemo se u blagom usponu kroz vodu i blato. U samom žlijebu, naravno, nema staze, već je to zapravo uspon kroz vodotok, tj. kroz vodu koja navire sa svih strana, preko stijena i kamenih gromada, gdje treba svako malo raditi velike skokove i rukama se pridržavati za mokre stijene. Žlijeb je u prosjeku širok desetak metara, tako da se pri usponu može proizvoljno vrludati tražeći najlakši put, bolje reći najmanje izložen vodi. Srećom, kamen, i kada je mokar, dobro drži gojzerice koje su češće u vodi nego na suhom.

Na prijevoju se otvara predivan vidik u daljinu i na oba jezera, koja se sada nalaze duboko dolje

ADRIANA ĐEVIĆ

pod našim nogama. Na drugu se stranu također nudi vidik, koji se negdje daleko gubi u izmagnici i oblacima. Nakon dolaska na prijevoj slijedi razmjerno lagan uspon travnatom padinom, a zatim slijedi još jedna strmija dionica, koja vodi do vrha. Iako je ta druga dionica znatno lakša nego put kroz žlijeb, ipak iziskuje više energije i snage.

Tijekom hodanja dvaput je počela i prestala padati kiša, zasjalo je sunce, zatim su se pojavili gusti oblaci koji su vjetrom najprije raspršeni pa opet doneseni jer vjetar nemilice puše cijelo vrijeme. Pred sam dolazak na vrh nebo se potpuno zatvara, vjetar je podivljao i počinju padati pahulje snijega. Cijela ta nevjerljatna promjena vremena ne traje duže od desetak minuta, malo duže nego što smo se uspjeli zadržati na vrhu. Na vrhu se nalaze velik metalni križ i ostaci kamenih zidova manjega, neprepoznatljivoga objekta. Vidljivost je najviše 3 do 4 metra te smo nakon nekoliko loših slika, koje su mogle biti snimljene bilo gdje, pobjegli s vjetrometine glavom bez obzira. Cijeli uspon trajao je malo manje od tri sata, uz brojna zaustavljanja i slikanja te sporadično uživanje u vidiku na jezera, koja izgledaju kao dva gorska oka ukotvljena na obroncima Corrán Tuathaila.

U skladu s naglim promjenama vremena, dok smo se spustili na prijevoj, vrijeme se opet popravilo, no uopće nam se nije svidjela pomisao na ponovno spuštanje po žlijebu, što je uglavnom znatno nezgodnije od uspona.

Za silazak smo izabrali zaobilaznu stazu koja se prvo laganim i kratkim usponom penje na vrh Cnoc

an Toinne (845 m). Vidik s njega oduševljava jer se s druge strane strmo podno njegovih obronaka nalazi još jedno jezero, Lough Curraghmore. Nakon toga se okolnim putom preko Bothar na Gige postupno spuštam na Ard na Locha. Taj je put stvarno lagan i lako se prati bez obzira na to što na njemu nema oznaka. Jedina je nevolja veoma jak vjetar, koji nas mjestimice tjeran da stanemo i gotovo zagnjurimo glave u zemlju kao nojevi u pijesak. Kad smo se konačno maknuli s vjetrometine i spustili na Ard na Locha, često smo gubili stazu u »močvarnom« terenu, no nakraju smo se nakon brojnih preskakanja potočića i hodanja po vodi našli na poznatom terenu i lagano se, bez teškoća, vratili do auta.

Putem smo sreli nekolicinu ljudi. Jedan smo par sustigli na žlijebu, a druge na prijevoju. Oni su se penjali uz pratnju lokalnih vodiča, koji su imali ozbiljne izraze lica jer su se brinuli za svoje klijente, dok smo mi izgledali previše opušteno jer smo bili opremljeni više kao da idemo na Sljeme negoli za ozbiljniji planinarski podvig (ipak je to »samo« 1038 metara). U svakom slučaju, bilo je mnogo zanimljivije i zahtjevnije nego planinarenje na Puntijarku.

Nakon silaska u dolinu prate nas ovce i jančići na pašnjacima uza stazu. Irske su ovce sasvim drugačije od naših. Njihova je vuna debela i bujna te je postala važan dio prihoda od ovčarstva. Svaka trgovina suvenirima nudi proizvode od vune, što kod nas praktički uopće ne postoji. Završetak dana provodimo u Killarneyu proslavljajući uspon uza sočnu, mekanu janjeću koljenicu, koju zalijevamo pintom hladnoga guinnessa.

Put na Goverlu u Ukrajini

Velimir Mačković, Čakovec

Ukrajina je po površini najveća europska država; jedanaest je puta veća od Hrvatske i ima 52 milijuna stanovnika. Krase je stotine kilometara crnomorske obale, prekrasni stari gradovi, slikovita sela, široke i duge rijeke te raskošna, nedirnuta priroda, a ima i bogatu kulturnu tradiciju, dakle sve što putnik namjernik želi i treba. Usprkos svemu, Ukrajina se, iako je samo 700 kilometara udaljena od Zagreba, doima kao uspavana ljepotica. Novinski ili televizijski izvještaji o Ukrajini veoma su rijetki, a obično se odnose na loše političko stanje u državi, pitanje članstva u NATO-u, »plinski rat« ili još uvijek na Černobil.

Naše znanje o ukrajinskim planinama, koje su bliže Slavoniji od talijanskih Dolomita, više je nego skromno. Ovo je malen i skroman pokušaj da se tu

simpatičnu zemlju i njezine gostoprimaljive žitelje približi hrvatskom planinaru.

Ukrajinski su Karpati silan planinski lanac, dio istočnoga Karpatskoga gorja, a protežu se u dužini od 250 kilometara. Taj je prostor geografsko središte Europe (kod grada Rahiva postoji spomenik iz 19. stoljeća), bogat je kulturnim i povijesnim zanimljivostima, još više očuvanom prirodom, a iz dana u dan sve je češći cilj posjeta planinara iz cijele Europe. Zbog pomiješanosti kultura, jezika, naroda i religija ta je regija još zanimljivija, a ozračje koje u njoj vlada veoma je ugodno. Prostor koji zauzima današnja Ukrajina u prošlosti je pripadao raznim državama, iza kojih su ostali neizbrisivi tragovi. U njemu je živjelo i danas živi 76 naroda, a stanovništvo je pretežito grkokatoličke ili pravoslavne vjere. Zabilježeno je

Travnati vrh Goverla (2061 m)

VELIMIR MAČKOVIĆ

da se 1920. na području današnje Ukrajine moglo prelistati čak 60 dnevnih novina, pisanih na brojnim jezicima.

Hrvatski planinari nisu dosad posjećivali te planine prepune iskonskoga mira i daleko od svih tokova masovnog turizma, s neograničenim mogućnostima višednevnih planinarskih pohoda i

bez bojazni da pritom sretnete mnoštvo planinara kao u zemljama zapadne Europe.

Ukrajinske planine zauzimaju samo pet posto ukupne površine države i sve su do prije dva desetljeća bile potpuno nedostupne strancima. Broj stranih planinara nije se ni do danas znatnije povećao. Glavni su razlozi siromaštvo i nepostojanje informacija o Ukrajini i njezinim Karpatima. I kad ih ima, te su informacije obično oskudne, s mnogo grešaka i tiskane čirilicom. Daljnji su razlozi nedostatak planinarske infrastrukture: obilježenih planinarskih putova, planinarskih kuća, planinarskih vodiča, te neiskusna gorska služba spašavanja. Zato se europski planinar teško odlučuje posjetiti te prekrasne planine. No, postoji i svijetla strana, a ta je da je planinarenje u Ukrailini velik izazov te iziskuje improviziranje i istraživački duh, što je na većini planina koje godina posjećujemo gotovo nezamislivo. Pristup ukrajinskim Karpatima javnim prijevoznim sredstvima vrlo je težak zbog veoma loših prometnica. Autobusi su više nego pretrpani, u pojedina sela voze samo jedanput dnevno, najčešće poslijepodne, a zimi se promet obustavlja. Želi li se brzo

Put kroz mokri snijeg

i jednostavno doći u ukrajinska brda, najbolje je u velikim gradovima (Lavovu, Ivano-Frankovskom ili Užgorodu) unajmiti »maršrutku« – kombi.

Žitelji karpatskog prostora jako su prijateljski i gostoprimaljivo raspoloženi prema strancima, spremni su pomoći pri traženju puta, prijevoza ili smještaja, ali nije im baš jasno što nas to tjeran da se znojimo i mučimo vukući se po bespućima.

Noćiti u Karpatima prije Drugoga svjetskog rata nije bilo teško, ali danas od onoga što je tada postojalo nije ostalo ništa. Tek se posljednjih nekoliko godina grade objekti različita standarda, nasreću u izvornom, tradicionalnom arhitektonskom stilu, svojstvenom samo za taj dio Europe. Često se mogu naći i koristiti objekti iz doba Sovjetskog Saveza, takozvane »turbaze«, velike i ružne građevine nekad namijenjene odmoru socijalističkih radnika i udarnika. Najlakše se i po najpovoljnijim cijenama smještaj ipak nađe u privatnim kućama – »bazama vidpočinku«. Pravi planinarski domovi u ukrajinskim Karpatima ne postoje.

Želi li se povoljno i sigurno noćiti, najbolje je ponijeti šator i sve ostalo potrebno za kampiranje. Cijena noćenja najčešće je simbolična ili je noćenje besplatno. Nema ni ograničenja u izboru mesta za postavljanje šatora. U Ukrajini se može kampirati posvuda, osim u strogom središtu nacionalnih parkova. Loša je strana toga što se u ukrajinskim brdima često može naići na smeće, posebice oko najvišega vrha Goverle ili oko Nesamovitog jezera. Za noćenje mogu dobro poslužiti i pastirske kolibe (hate, staje, kolibe), koje su smještene najčešće u dolinama ili na gorskim pašnjacima. Izvan ljetne sezone su prazne, a često imaju i pripremljenoga ogrjevnog drva.

Dužine dnevnih tura, rijetki posjeti i udaljenost među naseljima razlozi su zbog kojih se u tim krajevima u slučaju nesreće u planini mora dugo čekati na pomoć. »Rjatuvalna služba« slabo je opremljena i obučena (premda se stanje iz godine u godinu popravlja), a njena je pomoć besplatna. Dobro je prije polaska na planinarenje prikupiti

VELIMIR MAČKONIĆ

Planinari na usponu i silasku

važnije brojeve telefona na koje se može zatražiti pomoć, a koji se razlikuju od oblasti do oblasti; nema jedinstvenog sustava obavještavanja i spašavanja.

Uz česte i brze vremenske promjene u planini, velika su opasnost i željeza za lov medvjeda, na koja se može nagaziti i postati doživotnim invalidom. Stoga se nije preporučljivo kretati u pravim bespućima. Pastirski su psi oštiri i najbolje je u velikom luku zaobilaziti stada ovaca. Tko želi pitati za put ili kupiti sir ili mljeko, neka bude što glasniji i neka čeka da se pojavi domaćin. Solidan štap dobro dođe, a najgore što se može učiniti jest dati se u bijeg.

Granica s Rumunjskom još je i danas u bodljikavoj žici, a za planinarenje u graničnom području nužna je dozvola mjesnih vlasti. Postupak traje od pet minuta do nekoliko sati, ovisno o tome na kakvog se službenika naleti.

Vode za piće ima razmjerno dovoljno i posvuda, ali je dobro uvijek imati rezervu.

Na starim zemljovidima Istočnih Karpat, iz vremena između dvaju ratova, ucrtani su brojni markirani planinarski putovi, kojih danas gotovo nema, iako se postupno obnavljaju. Dobri poznavatelji planine, vodiči i žitelji planinskih mjesta nemaju potrebe za markiranim putovima. U doba Sovjetskog Saveza u tim krajevima nije

bilo planinarenja, ni praktički ni teoretski. Jedan od dobro markiranih putova jest onaj koji vodi glavnim grebenom glavnog masiva Čornogore, a dobro su obilježeni i putovi za »čajnike« – izletnike, vikendaše, od sportskog centra Zarosliaka do najvišeg vrha Ukrajine.

U nedostatku dobro markiranih putova posjetitelj se mora osloniti na svoje iskustvo i znanje te na dobre planinarske karte koje se mogu kupiti u većim gradovima. Osobito dobre karte postoje za područje Čornogore, gdje se nalazi i Goverla (ruski: Hoverla; 2061 m), najviši vrh Ukrajine. Izrađene su u mjerilu 1 : 50 000, legenda je tiskana na ukrajinskom, ruskom i engleskom, ali su imena svih lokaliteta i nazivi objekata tiskani cirilicom.

Na planinarskim putovima koji se protežu duž bivše poljsko-sovjetske granice iz 1920. kao markacije i orientirni služe dobro sačuvani i uredno numerirani granični kamenovi. U Ukrajini je GPS bez pravoga praktičnog smisla pa je bolje imati dobar, stari kompas.

Masiv Čornogore najpoznatiji je u Ukrajini i jedini je pravi visokogorski prostor u ukrajinskim Karpatima. Najviši vrhovi: Goverla (2061 m), Brebeneskul (2037 m), Pip Ivan Čornogirskij (2022 m) i Petros (2020 m), povezani su grebenom, za obilazak kojega treba računati s tri do četiri dana hoda. Moraju se ponijeti oprema i

pribor za kampiranje ili bivakiranje jer na cijelom putu nema druge mogućnosti noćenja.

Najveći dio masiva nalazi se u području zaštićene prirode Karpatskom nacionalnom prirodnom parku, koji obuhvaća jugoistočni dio Čornogore (za koji se plaća ulaznica) i južni dio, koji pripada Karpatskom biosfernrom rezervatu. Potonji je zajedno s Pokutskim Karpatima stoljećima izoliran od ostatka svijeta. U njemu žive Huzuli, koji su veoma dobro sačuvali tradiciju, folklor, dijalekt, vjeru i više od svega arhitekturu. Sačuvano je više od stotinu crkava izgrađenih isključivo od drva, od kojih najstarija datira još iz 1428. U Čornogori se mogu naći i rijetke biljne vrste, od kojih su neke endemične ili reliktnе: *Rhododendron kotschyi* – »planinska ruža«, *Gentiana acaulis* – Kohov encijan, *Rhodiola rosea* – ružičasti žednjak, *Euphorbia carpathica* – karpatsko vuče mljekko, *Salix retusa* – alpska vrba i druge. U najstarijemu ukrajinskom nacionalnom parku (osnovanom 1980.) živi više od pedeset vrsta sisavaca, od čega čak deset vrsta šišmiša, i više od sto vrsta ptica, a četrdeset četiri životinjske vrste uvrštene su u Crvenu knjigu ugroženih i zaštićenih svojti.

Goverla je najviši vrh Ukrajine i nacionalni simbol. Ime mu znači »teško svladljiv vrh« (na rumunjskom!), a već i sam vidik s vrha vrijedi utrošena znoja i truda. Na njemu su dva križa i betonski spomenik (do 1991. u čast Crvene armije), ukrajinska zastava i kameni obelisk s grbovima svih ukrajinskih oblasti (županijā). Brdo vrvi Ukrajincima, koji uspon na Goverlu smatraju svojom nacionalnom obvezom i ponosom. U određene dane partijski blok Naša Ukraina (pod vodstvom Viktora Juščenka) dovede u jednom danu i po nekoliko tisuća posjetitelja, a zabilježena su i vjenčanja na najvišem vrhu Ukrajine.

Vrhu se može prići sa šest strana, a uspon traje od tri sata do dva dana hoda. Najčešće se koristi put od bivšeg odmarališta Zarosliaka, koje se nalazi na visini od 1250 metara i do kojeg se može lako doći vlastitim prijevozom. Javnim je prijevozom malo teže, ali ipak ostvarivo. Od parkirališta, na kojem se nalaze brojne prodavaonice suvenira, restorani i drvena kapela, stiže se do vrha za dva sata, dijelom veoma strmim putom. Većina posjetitelja (»čajnika« – vikendaša) ovdje i završi svoje »planinarenje«, ne znajući da je nastavak

VELIMIR MACKOVIC

Zarosliak (1250 m), ishodište za uspon na Goverlu

puta grebenom preko Breskula (1911 m, granični kamen br. 38) i Turkula (1932 m, granični kamen br. 33), sve do Nesamovitog jezera pravi užitak jer omogućuje širok vidik na sve strane, posebice na Goverlu. Lagan, dvosatni put, dobro markiran graničnim kamenjem, dovodi nas do Nesamovitog jezera, a greben se nastavlja još satima hoda prema jugu, preko brojnih dvotisućnjaka (Rebra, Gutin, Brebeneskul i Pip Ivan Černogirskij i dr.) sve do Verhovine, najpoznatijega planinarskog, skijaškog i turističkog centra u Ukrajini.

Jezero se nalazi na visini od 1750 metara, površine je 0,3 hektara, a dubine do jedan i pol metar. O njemu postoje brojni mitovi i legende, a najpoznatija je ona koja kaže da će onaj tko se okupa u tom uvijek ledenom jezeru još iste godine pronaći svoga životnog suputnika. Okolica jezera najbolje je mjesto za kampiranje u cijelom masivu, ali je oko jezera, nažalost, zbog slabe ekološke svijesti, mnogo otpada i ostataka logorskih vatri. Od jezera se za nešto više od dva sata hoda, preko staroga austrijskog puta, stiže do Zarosliaka, ishodišne točke. Usput se prolazi pored botaničke i meteoroološke stanice Botaničkog instituta Akademije znanosti Ukrajine, a na nekoliko se mjesta prelazi preko potoka Pruta, koji ovdje izvire, a u nizini se postupno pretvara u veliku rijeku te nakon više od 950 kilometara ulijeva u Dunav, desetak kilometara prije početka njegove delte i Crnoga mora.

Nakon višesatnog hoda planinom odlično prija boršč – ukrajinska juha od cikle, ili šašlik – jelo slično našim ražnjićima, a sve se može zaliti ukrajinskim tekućim kruhom – pivom, koje nigdje u Europi nije jeftinije.

Budma! (Živjeli!)

Iznenađenje do iznenađenja na Krndiji

Hrvoje Tržić, Našice

Krndija je slavonska gora po kojoj je nazvano našičko planinarsko društvo. PD Krndija ponosno nosi svoje ime još od davne 1962., iako povijest planinarstva u Našicama datira još od 1922. Krndija je gora koja uvelike utječe na život lokalnog stanovništva krijući mnoge povjesne i kulturno-loške tajne. Poznato je da je slavonsko gorje izranjalo u obliku otoka iz nekadašnjega Panonskog mora. More je utjecalo na geološku prošlost jednog od najstarijih gorja u Europi ostavivši brojne fosilne tragove. Među tragovima na Krndiji ističu se kostur manjeg nosoroga i Zub izumrloga morskog psa megalodona, ali i mnogi ježinci i školjkaši.

Iako Krndiju dobro poznajemo, uvijek se nađe nekih zanimljivosti i iznenađenja. O tome svjedoči i nedavni izlet koji je bio pun nepredvidljivih događaja i pomalo adrenalinskih doživljaja. Dok se skupina planinara iz našeg društva nalazi na Musali (2925 m) u Bugarskoj, neki na Dâmina hrvatskih planinara na Ivanšćici, mi preostali provodimo dan na izletu u nepoznato. Izlet nije bio preveliko iznenadenje u pogledu trase puta jer smo otprilike znali kamo i kuda idemo, nego je splet događanja doveo do onoga čemu težimo, a to su iznenađenja, sitnice planinske idile i uživanje u njima!

Prvo iznenađenje dogodilo se već na parkiralištu gdje se inače okupljamo. U dogovoren vrijeme nigdje nikoga! Sve je puno limenih ljubimaca, ali ljudi nigdje. Dolazi Vlado, nasmijan kao uvijek, i pogledom traži ostale, ali nema nikoga osim mene. Znalo se dogoditi da se malo kasni na izlete pa smo pričekali. Mnogo je izleta u tijeku, neki su članovi na godišnjim odmorima, rasanuti posvuda, pa ni taj broj nije loš. Iako smo bili samo nas dvojica, nismo se dvoumili hoćemo li krenuti. Vođeni onom dobrom starom mišlju »Carpe diem!« (»Iskoristi dan!«) već smo bili u Gazijama, u srcu Krndije. Pomislih kako je možda i dobro što je tako jer ćemo imati više vremena za planinarsku besedu, ali i za dijaloge s prirodom.

Dok su se ljuti oblaci nadvijali nad gorom, misli mi na trenutak i odlutaše prema krevetu i kavi, a onda se sjetim da kavu uopće ne pijem i da se trebam usredotočiti na ono što slijedi. A uslijedilo je konačno i ponovno uživanje u planinskim kutcima Krndije nakon dva mjeseca oporavka i punjenje baterija na svežežem i čistom zraku, uz neodoljive, živopisne prizore prirode.

Upućujemo se šumskom cestom do križanja prema Vrletini i Ravnom brdu, dvama visokim i strmim brjegovima. Skrećemo šumskom vlakom i nemarkiranim se putom uspinjemo iznad sela

Gazija na greben do trase obilaznice »Tragom prvog izleta našičkih planinara« (TPI), koja je obilježena u spomen na 1923. godinu i prvi pohod našičkih planinara. Ta je obilaznica utemeljena još 1985. i čeka na svoju skorašnju revitalizaciju, a bit će kružnog tipa i s nekim novim kontrolnim točkama. Prolazi središnjom Krndijom od Staklane iznad Gornje Motičine pa sve do Petrova vrha (701 m), markantnoga strmog diva koji je ujedno najviši vrh Osječko-baranjske županije. Put krije brojne zanimljivosti, kao što je npr. kamena hrid Kvržica.

Tko se god popne na Petrov vrh vrlo brzo shvati da Slavonija ima svojih jakih planinarskih aduta. U kutku prema litici zaštićeno je stanište zimzelene božikovine s jarko crvenim plodovima. Ono neodoljivo podsjeća na lampice božićne jelke, a naročito kada snjegovi zametu krndijske staze. Miris pokošene trave prati šumski puteljak i bujne pejzaže kojima zapovijedaju gorostasni hrastovi.

Uživamo u miru, zelenilu, ljetnim bojama, vjetriću, ugodnoj toplini, prozračnosti šume, razgovoru i svemu što nas okružuje. Vlado pronalazi gljive, iako ih nema mnogo. Tuđe oči i ruke ipak su bile brže. Vraćamo se na markirani put i neočekivano susrećemo divlje svinje, koje nas brzo opažaju. Zastajemo i odmjeravamo snage, ali one se povlače u šumu. Iznenadeni smo što ih vidimo ovdje na grebenu i planinarskom putu jer su inače u drugim planinskim predjelima, zaklonjene gustišem. No, ne nastavljamo jer se jedan prašći odvojio i kasno nas spazio. Bio je na samo nekoliko metara od Vladе. Strahujući da će majka doći po njega, taktički se povlačimo. Ipak, nismo dali petama vjetra jer je moja noga još uvijek labilna, ali nije nam bilo svejedno. Pribrano se spuštamo i u širokom luku obilazimo mjesto susreta te ga prepustamo domaćinima toga kraja.

Vraćamo se na trasu TPI-ja preko kamenitih Plastova, koji poput dijamanata ukrašavaju krndijski greben. Uvijek je dobro vratiti se na dobra stara mjesta koja želiš ponovno posjetiti. Malo dalje je vidikovac Pijeskovci iznad kamenoloma Jovca i oko njega čistina. Osjećamo se kao da smo u središtu svijeta jer ovdje imamo sve što nam treba. Ne susrećemo nikoga, sunce nas grijie, udišemo svjež i čist zrak, krećemo se najljepšim predjelima koje nam majka priroda može darovati i to je privilegija koju moderan čovjek mora shvatiti kao najljepši

HRVOJE TRZIĆ

HRVOJE TRZIĆ

Krndijske staze

dar. Životni dar koji se pronalazi često puta dok se uspinjemo i dok tijelo trpi. No, samo se mukom i trudom rađa nešto novo, odnosno oplemenjeni i udivljeni prirodom postajemo svjesni ljepote života odbacujući negativne utjecaje koji se nalaze svugdje oko nas. Nažalost, i u prirodi, ali samo čovjekovim lošim utjecajem.

Nekoliko koraka dalje, na proplanku, zastajemo radi odmora i krijepimo se. Tu su legendarni i nezaobilazni, ali i nadasve ukusni Vladini likeri iz kućne radinosti. Tek malo dalje vidi se štetan ljudski utjecaj i ovdje u srcu Krndije. Pretjerana sjeća šume, strojevi i ono što ostane nakon njih. Novi »autoputovi« i šumske staze za one koji izvlače stabla i mijenjaju volju prirode. Nismo baš sretni zbog toga, ali umiruju nas zvuci potoka koji oplakuje strminu i spuštajući se u dolinu stvara dirljiv prizor. Palete boja se redaju, dok se krošnje lipe, bukve i hrastova igraju s vjetrićem kao razigrana

Petrov vrh (krndijski), najviši vrh Osječko-baranjske županije

djeca. I to je Krndija, pitoma, a divlja, razigrana, a ozbiljna u svojoj raznolikoj ponudi! Za planinu niskog rasta uvijek pruža svoju raskoš i bioraznolikost. Tu se zbog prekrasne i raznolike flore i faune često osjećam kao u nekom arboretumu ili životinjskom raju.

Krećemo se prema Žicari i odmorištu. Malo poviše promatralj u nas polja borovnica koje još nemaju ploda. Divlje trešnje izviruju iz krošnja poput jutarnjeg svitanja i označavaju početak ljeta u planini. Na kamenitim slojevima staroga gorja sjaje se paprati i djeluju kao čarobni prašumski prizori Južne Amerike. Nakon Žicare odlazimo šumskim putom do Vrletine, strmog usjeka podno vidikovca koji pokazuje sve bogatstvo prizora u jednoj slici. Zvuci divljih pčela prelamaju se planinom, dok se tmurni oblaci nadigravaju s plavetnilom ponad dolina nekadašnjega Panonskog mora. Rajski prizori i sreća nutrine naših duša dok uživamo u razgovoru. Što tek reći za vidik koji umiruje i seže do mađarskih gora uokvirujući Baranju, okolna mjestašca i Slavoniju kao na dlanu? Sve tako blizu, tako daleko.

Kontemplacija dok nam priroda pokazuje svoje najljepše slike poput nekog mozaika. Misli nam lutaju dok sjedimo i uživamo. Mogao bih ovdje ostati satima. Planina može bez nas, a možemo li mi bez nje? Teško! Ljubav je to koja ostaje vječno i koja nas jača kao sunce koje se skrije, ali opet izlazi. Tako i mi planinari. Često se udaljimo od planine, ali se uvijek vraćamo.

Naposljeku se spuštamo prema srcu Krndije i selu Gazijama gdje vrijeme stoji i otima starine zaboravu. Sjećam se prvog dolaska u Gazije kad sam kao dječak tražio ribe u potoku i gledao okolne zelene kape vrhova koji čuvaju to malo selo. Nisam ni slutio da će mi ti vrhovi postati dio života. Zaista, teško je sve ovo opisati onome tko nikad neće proći Krndijom u potrazi za čarolijom, ali iskreno se nadam da će i ovo biti poticaj za polazak i dolazak u planinu – jer svi su dobrodošli. Moj povratnički izlet došao je nenadano i neplanirano, ali takvi znaju biti i najljepši. Vlado i ja, prijatelja dva, sretno smo se vratili s izleta i jedva čekamo neke nove i zahtjevnije pohode.

Umor prolazi, a zadovoljstvo ostaje!

Priča s Medvednice

Klara Jasna Žagar, Sesvete

Ova je priča nastala u ono davno, prevrtljivo vrijeme kad je noćno nebo bilo posuto tisućama zvijezda, kad su iskre u ognjištima postajale dobri kućni duhovi, a vile su se i vilenjaci niza srebrne niti spuštali s oblaka, kad su ljudi poput djece upirali uplašene poglede prema medvedgradskoj utvrdi što poput strašne utvare bdiće nad Zagrebom s obronaka Medvednice. Kad sunce zrakom svjetlosti dotačne planinu, šuma oživi, vile i vilenjaci nestanu u oblaku, a strašna medvedgradska Crna kraljica nestane u podzemnim hodnicima skrivenima duboko u utrobi planine. I ta će se priča ponavljati svake večeri, sve dok na svijetu bude ljudi koji će djetinjom nevinošću vjerovati u njezinu moć.

Kad sam se prvi put susrela s Medvedgradom, bio je ruševina srednjovjekovnog zamka čiju sam povijest spletki i intriga upijala iz romana Augusta Šenoe i Marije Jurić Zagorke. Gotovo da je i za mene bio tvrđava duhova koja je svjedočila o stoljetnim povijesnim burama što su bjesnjele nad ovim krajevima. »Prema Ivanu Kukuljeviću Sakcinskom utemeljitelj Medvedgrada je zagrebački biskup Filip koji je u 13. stoljeću na južnim padinama planine Medvednice, na brdu Mali Plazur, dao sagraditi utvrdu za obranu Kaptola i biskupskih posjeda pred nadolazećom najezdom Tatara. Takav smještaj pružao je odličan položaj za nadzor okolice i omogućavao je kontrolu prometnih putova prema Slavoniji i Turopolju. Povjesničarka Nada Klaić smatra da je medvedgradska utvrda nastala prije tatarskih napada i da je herceg Koloman sagradio Medvedgrad kao dvor, a ne kao utvrdu, budući da su u tako velikom kompleksu izgrađene palača i kapela, dok povjesničar umjetnosti Drago Miletić smatra da Medvedgrad nije plemički dvor, nego tvrđava nastala nakon provale Tatara. Medvedgrad je teško oštećen potresom u 16. stoljeću kad ga je napustio tadašnji vlasnik Stjepko Gregorjanec, a već se u 17. stoljeću o njemu govori kao o ruševini. Bio je jedna od najvećih utvrađa u Hrvatskoj.«^[1] Danas se na Medvedgradu nalaze kapelica svetih Filipa

i Jakova, najljepši hrvatski primjer romaničko-gotičke građevine i Oltar domovine, spomenik palim hrvatskim vojnicima u Domovinskom ratu, postavljen 1994. Spomenik je djelo Kuzme Kovačića, a sastoji se od kamenih kocaka napravljenih od stijena iz različitih dijelova Hrvatske i staklenih elemenata koji simboliziraju suze i tešku povijest hrvatskoga naroda. S Medvedgradom se pruža prekrasan pogled na Zagreb i najbolje je mjesto za promatranje grada noću.

Tijekom godina kao vlasnici Medvedgrada izmjenjivali su se brojni crkveni i svjetovni vladari: od biskupa i banova do kralja, njih sto i sedam. Zbog nerazjašnjenih vlasničkih odnosa često je bio predmetom sukoba između svjetovne i crkvene vlasti. Posljednji su mu vlasnici bili grofovi Kulmer, u čijem je vlasništvu bio do kraja Drugoga svjetskog rata. S vremenom je Medvedgrad dobio zloslutno i tamno obilježje te je bio strah i trepet ovih krajeva zbog okrutnosti njegovih vladara. Tako se u onodobnim tajnim kaptolskim pismima naziva prokletim gradom – Maledictum Castrum Medved^[1].

Ako je vjerovati legendi, neistraženi podzemni hodnici i danas spajaju Medvedgrad s crkvom svetog Marka na Markovu trgu u Zagrebu. Priča se kako u njima još uvijek leži blago Crne kraljice koje čuvaju zmije, njezine vjerne sluge. Sredinom 18. stoljeća neki su se pokušali dočepati toga blaga, no podzemni hodnici nikada nisu pronađeni.

Cudna je ta šuma oko Medvedgrada. Neobična stabla, neobična tišina, neobična igra svjetla i sjena, kao da planina ljubomorno čuva jednu od najmračnijih i najpopularnijih hrvatskih legendi, onu o medvedgradskoj Crnoj kraljici^{*1}.

* Barbara Celjska, kći hrvatskog bana Hermanna II. Celjskog i grofice Anne von Schaunberg, rođena je najvjerojatnije 1392. u Celju, a umrla je od kuge u ljetu 1451. u češkome Melniku. Carica Svetog Rimskog Carstva i kraljica Ugarske i Češke bila je druga supruga Sigismunda Luksemburškog, kojemu je rodila njegovo jedino dijete, kćer Elizabetu. Knjige bilježe da je bila izvanredno lijepa žena, ali i da je njezin život papa Pio II. opisao kao razuzdan i poročan. Bavila se »zabranjenim znanostima«, okultizmom i alkemijom.

Medvedgrad na Malom Plazuru (593 m)

»Bila je žena krasna stasa, visoka i bjeloputa, odjevena u crniu koja joj je dobro pristajala. Njezina ljepota bijaše velika i neobična, njezino čelo bijelo kao pastuh kojeg je jahala, a oči boje šestinskih vinograda. Na ruci presvućenoj crnom rukavicom držala je gavrana (...), svoga ljubimica koji bi na njezinu zapovijed bio uvijek spremam iskopati oči ili oderati kožu onome tko se kraljici zamjerio.

Prolazile su godine. (...) Barbara je ostala sama. Postade Crnom kraljicom. Pustoš bijaše u duši njezinoj. U vrtu pokraj kapelice svetih Filipa i Jakova uspjela je uzgojiti crne ruže, a noću je u kuli tražila kamen mudraca s mračnim čovjekom iz Portugala, Martinom. Nitko ne zna je li im uspjelo pretvoriti bakar u zlato. (...)^[2: 25 i 29]

»U čemu je bila tajna Barbarine vječne ljepote? Sjeverno od Medvedgrada, u gori Svetog Jakova, nalazila su se tri izvora. Ponad ceste bijahu sive skaline s legлом divljih mačaka, a ispod ceste plandište za medvedgradske koze i ovce, i ribnjaci

u koje se slijevala voda iz izvora. Barbara je dala obzidati ribnjake, a pri malom je uredila vrt i nazvala ga imenom vrtlara Sebastijana. U ribnjaku su se praćakale bistranke i ogledale srne. Blizu bijaše marof i mlječnica, te se kraljica kupala u čistom mljeku, a zatim spuštala u bistru vodu zelenoga zdenca i tako svoje nježno tijelo u vječnoj ljepoti i zdravlju čuvala.^[2: 30]

Strašnu vladavinu Crne kraljice omeli su Turci, koji su zaprijetili zauzimanjem Medvedgrada. Kraljica, za koju nitko iz naroda nije bio voljan riskirati život, zazvala je tada samog vraga riječima: »Pukni vrag, dam ti Medvedgrad!«, ali vrag se nije oglasio. Rekla je tada: »Pukni vrag, dam ti Medvedgrad i sve srebro i zlato!«, ali vrag ni tada nije učinio ništa. Očajna je kraljica zazvala vraga i treći put: »Pukni vrag, dam ti Medvedgrad i sebe!« Vrag je puknuo, Turci su otjerani, a Medvedgrad spašen. Ali vrag uvijek dolazi po svoje. Kraljica je željela spasiti dušu pa je ponudila bogatu nagradu

onome tko je tri puta prenese oko Medvedgrada. Morao je to biti veoma hrabar momak jer će vrag izmisliti razne čarolije da ga uplaši. Došao je prvi mladić željan lake zarade. Kraljica se pretvorila u gavrana i sjela mu je na rame. Mladić ju je prenio oko grada, ali se uplašio strašnih prikaza koje je uprizorio vrag, bacio je kraljicu i pobjegao. Drugi ju je mladić prenio dva puta oko grada, ali vrag je izmislio još strašnije čarolije pa je i taj mladić pobjegao. Treći je mladić bio najhrabriji i najželjniji obećana bogatstva. Kad je već gotovo napravio treći krug oko grada, vražje su čarolije postale najstrašnije pa je i on pobjegao. Nisu pomogla kraljičina uvjerenja i molbe da se vrati. I tako je ostala ukleta sve do danas.

Povijest i sudsudna Medvedgrada nedjeljive su od povijesti Zagreba. Dogodilo se tako da su Turci zaprijetili Zagrebu. Grad je trebalo braniti, a topova u njemu nije bilo. U to su vrijeme u gradu živjela dva stara momka, Miško Grebenički i Grga Bedrenički. Oba su momačka srca jače zakucala za lijepu Magdu. »Magda im je dopuštala da je prate u crkvu. Navečer su je vodili na gradečke zidine, da gleda turske vatre s onu stranu Save.

– Jezuš Kristuš, kaj bu z nami – šaptala je Magdica. (...)

– Veliju da je tam šator Hasan-pašin – objasni joj Grga. (...) Buš si skoro zgruntala, Magdica?

– Bum – odlučila se djevojka. – Znate kaj, onaj od vas dva koji potrefi šator hudog Turčina, taj bu bil moj muž i gospodar. Amen.«^[2:36]

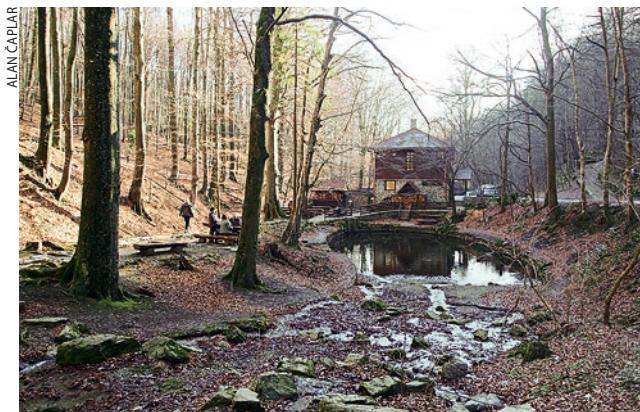
Za taj je pothvat trebalo medvedgradski top izvući iz ruševina grada i dovući u Zagreb. »U Šestinama platiše seljacima za konje i volove, podje s njima i desetak mladića. Žalosnu je sliku pružao slavni Medvedgrad: dvor hercegov bijaše zanjihan u temeljima, krov se urušio na kapeli svetih Filipa i Jakova, a i sama lavljva glava na kapitelu doimala se turobno i krežubo. Mrtav grad. Ono nešto posade grijalo se uz vatru pod južnom kulom i virilo kroz strijelnice, mačka se vukla dvorištem i škroto sunce šaralo bukvama. A topa nigdje. (...) Ali kad se napokon ukaza top, radosti nije bilo kraja. Bijaše to sjajna i moćna sprava, s tako širokim ustima da se u njih mogao uvući sitniji šegrt ili ugurati topovsko zrno od šezdeset funti.«^[2:37] Bez Grge i Miška top ne bi opadio, zublja ne bi poletjela, ni zrno izletjelo, niti bi paša bio ozlijeden. I za kojeg bi se od njih dvojice onda udala lijepa Magda? Ona

je zato pobegla s Primorcem Vinkom. Vidjeli su je u Sušaku s djetešćem na rukama, a Miško i Grga ljubavne su jade izlječili dobrim vinom.

Na mnoga pitanja nema odgovora. Primjerice, je li pronađen ulaz u podzemne hodnike o kojima govori legenda? Je li kraljičino blago još uvijek ondje? Čuvaju li ga i danas njezine odane sluge? I gdje je Crna kraljica danas? Ako želite potražiti kraljičino blago, osjetiti čari legendarnog Medvedgrada ili se napiti vode s Kraljičina zdenca, svakako ih posjetite i sami otkrijte što je u njima tako intrigantno. Tek će tada oživjeti njihova slavna prošlost i oni će zasjati u punom sjaju.

Put na Medvedgrad počinje u Šestinama, naselju na južnim obroncima Medvednice. Narodna predaja kaže da su Šestine dobitne ime po tome što su seljaci svoj odlazak na tlaku, odnosno na rad za vlastelu, na majur medvedgradski šesti dan u tjednu nazivali odlaskom *na šestinu*. Šestine su poznate po župnoj crkvi svetog Emerika (Mirka) iz 1240. i osnovnoj školi koja je osnovana 1863. zaslugom grofa Miroslava Kulmera, velikog suca županije zagrebačke Ljudevita pl. Raiznera i kanonika prvostolne crkve zagrebačke Franje Hauzera. S puta prema »Šestinskom lagviću« pogled privlači dvorac nazvan Kulmerovi dvori, sagrađen u 15. stoljeću. Dvorac je 1894. opljačkan i razgrađen, a za Drugoga svjetskog rata spaljen. Potpuno je obnovljen prvih godina ovoga stoljeća. Ugodnom šetnjom planinarskom stazom broj 12 za jedan se sat stiže do Medvedgrada (579 m).

Nedaleko od Medvedgrada nalazi se jezerce Kraljičin zdenac i istoimeni izletište odmah pored njega (529 m). Kraljičin zdenac snažan je izvor pitke

Izletište Kraljičin zdenac

vode potoka Kraljevca pa mu je primjerenoje staro ime Kraljičino vrelo. Izvor i okoliš uređeni su u 19. stoljeću, a grof Kulmer je prije Drugoga svjetskog rata dao napraviti malo umjetno jezero, odnosno ribogojilište s lugarnicom. Planinarska staza broj 13 lijepo je uređena, s nekoliko drvenih mostića uz potok koji se u donjem toku naziva Medveščak, a u gornjem Kraljevec. Stazu je krajem 19. stoljeća dao izgraditi grof Miroslav Kulmer za šetnje svoje supruge Elvire pa je tada staza nosila njezino ime. U novije vrijeme staza se naziva prema grofovom imenu »Poučna staza Miroslavec«. Uz put su postavljene poučne ploče koje prikazuju geološku građu i prošlost Medvednice. Stazom će se laganom šetnjom vratiti u Šestine, upijajući poput spužve žuborenje i svježinu potoka čija se voda pjeni na kamenju i prebire po mahovini dok se njezin šum nadglasava sa zvonkim pjevom ptica.

»Bilo je jednom da su uslijed velike suše usahnuila sva vrela i zdenci na Medvednici, osim dubokog zdenca na Medvedgradu kojim je gospodarila Crna kraljica. Narod izmučen od žeđi uputio se Crnoj kraljici na Medvedgrad i zamolio je vode. No kraljica je bila zle čudi i seljacima je uskratila vodu.

Žedan, izmučen narod prepustio se milosti i nemiloski šume koja je tada bila prepuna medvjeda i drugih divljih zvijeri. Kad je narod došao do ovog mjesta, spazio je vrelo koje tu prije nije postojalo. Napiju se vode, a zdenac Crne kraljice nato usahne.«^[3]

Kad je kralj Sigismund umro, Crna se kraljica nikad više nije pojavila na Medvedgradu. Kamo je otišla i gdje je umrla, i je li uopće umrla – ne zna se. Tek ponekad zahrže moćni bijelac u medvedničkoj noći i vitka, tamna sjena promakne među hrastovima, uznenimi se voda na Kraljičinu zdencu i hukne žutooka sova o ponoći.^[2:30] I ta će priča živjeti sve dok na svijetu bude ljudi koji će djetinjom nevinošću vjerovati u njezinu moć.

Izvori:

1. Wikipedia (2018.) *Medvedgrad* [online]. Dostupno na: <https://hr.wikipedia.org/wiki/Medvedgrad> [14. travnja 2018.]
2. Hitrec, H. (1994.) *Zagrebačke legende*. Zagreb: Turistkomerc
3. Medvednica.info *Kraljičin zdenac* [online]. Dostupno na: <http://www.medvednica.info/2010/10/kraljicinzdenac.html> [14. travnja 2018.]

Bleščiju se fatamorgane

Zlatko Pap, Varaždin

Cajt je v jutru sporom išel. Negde v kmičnom kutu ruksak stoji. Gđa je v glavi zazvonilo, fletno sem na noge skočil. Tu, med škornjami cokule su mučale i moral sem jih berze najti. Od Arbanasa na placu čarape vunene sem za mali penez dobil. Bile su fejst trde gđa sem jih na noge navlačil. Ondak sem se zmislij predavača ki je predaval o čarapami iliti navlačenkami kijere moraju perve biti ud pamuka, a tek unda ideju navlačenke od vune kijere so negda v planini blejale. Vuni na plavem nebu črleni oblaki vlekli su se kak upokojnine mojih starših.

No, gđa sem bil gotov z ruksakom na plečah, išel sem čez vrte i plete do meglegona cuga, a planinari so se pukali z sih stran i fletno vadili peneze za voziček. Birtijaš je fejst zmazanu krpnu držal v rokah i stajal spodi stare lipe i čakal da kesni planinari zideju vun z birtije. Nacvrcani su se gegali kak race, a gđa su stigli do pospanoga z masnom robačom, penezi su jim čez prste cureli. Onak dobre vole i munjeni, komaj su peneze po kemenom podu pobirali.

Cug je čez črni rafung meglu puščal. Gđa je pustil globokoga glasa kak onaj kruzer, golobi z vusranjih kipcov poleteli so nad krovih s katerih se dim polake zvijjal. Pijane babe s črlenimi nosmi vlekle su teške logožare i pletenice z rakijom drekovačom. Planinari z špičastimi škratlaki na keterima so se bleščale sikake značke, nekak so se z ruksakimi popentrali na cug.

Kak je sonce fejst zežgale, po cesti so bleščale fatamorgane kijere so se fletno skrile v kuruzi. So starši naši govorili: „Sonc sija kak tepsija“. Živina se skrila pod kotec i kukurožnjaka, a pesi so plazili jezike do zemlje. Župnik Joža Debeuc zvlekel je robačo z hlač, a na glavi mu je biu natekjeni črni škratlak. Planinari so po potu kraj petoka trgali veliko listje lopuha pa soj ih dijeli na glave. Onak zmoženi, poseli so se na zrušene bukeve drijeve i zvadili gablece.

Škorpioni, buhe, muhe, vuši i stenice motali so se ukuoli planinaruf, štijeri soj ih ni ni vidli.

Planinari v rukami zdižejo v zrak demijožone, planinarke kikle, a gobci so se razylekli od vuha do vuha. No, je došlo fletno vrijeme za vrnuti se dime. Nazajdne so z kore strugali špeka z kosturami i pojeli skupaj z lukom. Po poto so pukali z zemle divjega lukca med listjem. Se je smrdele po lukcu v cugu z drvenimi klopami i znojnim babami z velikimi logožari.

Gđa je došel konduktijer iskau je vozičke za pokazati. Kak su vozički bili se posud po ruksaki, planinari so čeprkali kak kokoši po gnoju. Gđa su jih se deli na kup jen voziček je bil zviška. Kad su planinari zgruntali, je bilo videti da je jen voziček zviška a jen planinar je falil. No, cug je kak železni kojn fejst juril po progi, ostalo je kak je je.

V cugu de su bili planinari, na saku stran visele so vrečke s koprivami, svetimi travami, korijejem, lišajevimi, korami z drijeve i ostalimi bedastočami kaj so zmislij vudreni šamani. Kak je jena planinarka dime pozabila vrečke, je glive dijela vu nogavice od gač. Berači so zvijali svoje vrate od branja, ke so jih zbilam fejst boleli. No, cug je stal pa so se planinari pukali vun z simi ti vrečkami i ruksakami. Po dogoletnimi navadami pajdašija je odmarširala v birtiju na šnaps z malega čokanjčeta. Oni ki so bili vudreni k cukuru so odišli k cukermajstoru i poseli se udma k kolačami i zeli si po jenu agram-šnitu. Oni ki niso meli penez so lukali črez lukje i gledeli. Un kaj je sfalil je prespal v Kotoribi i drugi den se vrnul nazaj.

To večerko sem zvadil z vrečki listje od svetih trav s kih so se na se strani razišli mali bijeli pajki, a z mojih las vekši. Cokule sem del na stran i čekal da se some opereju gđa bu črni cug zafučkal. Se me je bolele pak sem noge namakal v lavoru i poslušal na radijonu kak se drečiju pa me je još male zbolele. No, kad sem kunjal kak v cugu, sem išel na počinek i gđa sem oči zaprl sem vuti čas videl zelene brege, svete trave i tak i na kraju nisem niš više videl.

Pustolovina na Tuhobiću

Tea Sušanj, Viškovo

Trebao je to biti samo još jedan nezahtjevan izlet. Kao i obično, započeo je okupljanjem u središtu Viškova. Okupili su se planinari koji su željeli provesti dan u ugodnom društvu i na svježem zraku.

U dobrom smo raspoloženju krenuli automobilima do polazišta – Zlobina. Pomalo uspavani Zlobin dočekao nas je sasvim tiho i mi smo svoje jutarnje rasprave vodili sa zadrškom da ne bismo narušili sklad usnulog mjestašca. Putem susrećemo ponekog ranoranioca koji je već obavio jutarnju kupnju i vrijedne radnike koji pripremaju konje za vuču. Konji strpljivo čekaju da im se namjesti oprema kako bi krenuli u šumu po bremena cjepanica što su ih vrijedne ruke već pripremile za izvlačenje.

Na vrhu uzbrdice, na putu iz Zlobina prema Fužinama, skrećemo lijevo šumskim putom prema prvom današnjem odredištu, vrhu Jelenčiću. Veseli nas što nema naznaka skorih padalina.

Puni volje krećemo vijugavim putom razmatrajući buduća odredišta te

prisjećajući se zgoda i nezgoda s prethodnih druženja. No, jutarnju je uspavanost otprhnuo uspon, na kojem smo nakon razmjerne laganog orientiranja i praćenja markacija naišli na ledinu na kojoj se svaki trag staze gubi. Surovi vremenski uvjeti oštetili su stabla, koja su otužno ležala i čekala da ih netko ukloni dok smo mi pokušavali pronaći tragove označenih putova. Sigurnost da smo na pravom putu davale su nam jedino informacije s aplikacija u suvremenim pomagalima. Dok nismo naišli na oznake na stablima nismo se mogli opustiti i bezbrižno krenuti dalje.

Oprezno koračamo, zajedničkim snagama tražeći oznake na stazi, jer samo trenutak opuštanja i već ti se čini da nisi na pravom putu. Još smo jednom konstatišli da bi se putovi i oznake na njima ipak trebali bolje održavati. Premda vidimo oznake, čini nam se da nema puta (neki su primijetili da nas stalno prate prepreke, kao da netko opstruira naš pohod). Mjestimice se čini da smo na dobro ugaženoj stazi, no i tu bismo povremeno gubili markacije iz vida.

Kad smo zaključili da smo došli do prvog današnjeg odredišta, ponovno smo malo lutali naokolo tražeći oznake, uglavnom ih nalazeći na podu, na odbačenoj kori ogoljelih stabala. Snježne krpice posljednjih znakova zime, nježne glavice umornih visibaba i prkosne, razigrane grančice ljubičastog likovca (ili majevice kako ga mi volimo nazivati) priredile su nam dobrodošlicu i razveselile djeće duše veselih članova PD-a Viškovo. Cijelim nas je putem pratio opojan, slatkast miris medvjedeg luka pa smo se ponadali da će nam sam taj miris pomoći u čišćenju organizma – jer se luk nismo usudili degustirati.

Veselje na
Jelenčiću

BISERKA RADOVIĆ

»Juhuuu!« uzviknuli smo veselo uglas, ugledavši lijep krajolik na tom spoju Primorja i Gorskoga kotara. S jedne smo strane ogledavali snene brežuljke Gorskoga kotara i jezero Lepenicu dok se s druge strane sramežljivo nazirao Kvarnerski zaljev u sivo-plavim tonovima, pružajući sliku lijenoga proljetnog umora.

Nažalost, ne pronalazimo pečat kojim bismo svoje knjižice obogatili uspomenom i podsjetnikom na današnji uspon, ali zadovoljni ostavljamo svoju naljepnicu na metalnoj oznaci, kako ne bismo doveli u pitanje jesmo li zaista kročili nogom na vrh.

Sa zadovoljstvom prostiremo trpezu i upuštamo se u istraživanje sadržaja svojih ruksaka. Sva osjetila uživaju dok veselo čavrlijamo i pretresamo zanimljive trenutke današnjeg uspona. Bilo je tu teških uzdaha, veselog poskakivanja na

zasniježenim dijelovima, ali i testiranja može li blatinjav put poslužiti kao tobogan ako se previše opustiš pa tražiš sljedeću prepreku ili barikadu, a ne vidiš onu ispred sebe.

Nakon okrjepe spremni smo za nastavak puta. Hodajući dalje nailazimo na tragove koji nas podsjećaju da je taj prostor bogat životinjskim svijetom – prepoznajemo tragove jelena i divljih svinja.

I dalje smo morali pozorno pratiti markacije, ali nakon dolaska u područje gdje se spajaju putovi prema Liču i Fužinama te Tuhobiću i natrag prema Jelenčiću, hrptom smo za sat vremena lako stigli na vjetrovit vrh Tuhobića (1109 m). Vrh nas nagrađuje vidikom na sve strane. Nalazi se na spoju plavoga i zelenoga, kako rado znaju reći djelatnici turističkih zajednica toga kraja; »korak od mora, dva od gora«.

Uz suhozid na vršnom hrptu Tuhobića

Slasna marenda u šumi pod vrhom Tuhobića

Dok nam vjetar miluje lica, ovjekovjećujemo svoj dolazak na vrh ozbiljnim i neozbiljnim bilježenjem trenutaka uz razrušen geodetski stup. Nakon pečatiranja dnevnika i upisivanja u upisnu knjigu odlazimo na zaklonjeno mjesto kako bismo se nakratko odmorili. No, iznenadne kapljice požuruju nas da krenemo i tjeraju da produžimo korak. Na silasku s golišavoga Tuhobića u šumovit predio odmorili smo se u blizini lovačke kućice »Srndać«, o kojoj se skrbi lovačko društvo iz Hreljina.

Da tajanstvena šuma krije mnoge tajne govori i spomenik koji je u pomalo zabačenom i skrivenom dijelu šume podignut u čast osnivanja partizanskog logora Tuhobić. Logor partizanskog odreda »Božo Vidas – Vuk« osnovan je u kolovozu 1941. Odred je dobio ime po predratnom sindikalcu ubijenom u Zagrebu 1931. i kroz njega je prošlo mnogo ljudi s prostora Gorskoga kotara i Primorja. Spomenik koji svojim

dimenzijama nadmašuje mnoge u okolnim naseljima skriva gusta šuma. U blizini se nalazi i kamena šterna napravljena početkom 20. stoljeća, a renovirana 1978.

Vrijeme je za povratak. Dijelom hodamo šumskom cestom, dijelom blatinjavom stazom što su je izrovala umorna kopita konja za vuču. Veselo smo primjetili da su svježe markacije ipak omogućile da sigurno sidemo u podnožje iako smo se mjestimice morali provlačiti kroz oštrog grmlje, prkosne jele i stara srušena stabla koja su otežavala prolazak. Već pomalo umorni, konstatirali smo da se »tehnički nezahtjevan uspon« pretvorio u ozbiljan pješački pothvat. Nakon podužega zimskog razdoblja ipak je trebalo malo više vremena i napora da se prilagodimo i pripremimo za veće planinarske izazove. No, povratak u još uvijek pomalo uspavani Zlobin podsjetio nas je da bismo trebali početi razmišljati o novim pothvatum i novim vrhuncima.

Neumorni istraživač

Radivoj Simonović

Zrinka Kušer, Samobor

Upovodu 160. obljetnice rođenja Radivoja Simonovića, 15. lipnja 2018. otvorena je u Samoborskom muzeju izložba naslovljena *Neumorni istraživač Radivoj Simonović*¹. Prije nekoliko godina slučajno sam se u arhivu Samoborskog muzeja susrela s njegovim fotografijama. Odmah su privukle moju pozornost. Dok sam ih jednu po jednu uzimala u ruke, brišući slojevitu prašinu zaborava s njegovih djela, preda mnom su se odjednom počeli otvarati raznoliki svjetovi – velebitski vrhunci, hrvatski gradovi i mesta, hercegovačke i crnogorske planine. Oduševljavala me jednostavnost tih pejzaža, pastirskih stanova i ljudskih lica slikanih u krupnometriji planu, koja s jedne strane djeluju tako grubo i surovo, a opet zrače nekom blagošću, samozatajnošću, skrivenom čežnjom i životnim iskustvom. Upravo sam zbog zaboravljene ljepote tih fotografija odlučila pričekati okruglu obljetnicu te tada prirediti izložbu o tom neumornom i strastvenom istraživaču, liječniku, planinaru i fotografu.

Tko je bio Radivoj Simonović?

Radivoj Simonović rodio se u Ledinima pokraj Srijemske Kamenice 17. kolovoza 1858. Imao je jedanaestero braće i sestara. Osnovnu školu pohađao je u Srijemskoj Kamenici, kamo se obitelj preselila 1861., a gimnaziju je završio u Novome Sadu. Medicinsku naobrazbu stekao je u Beču, nakon koje je sedam godina proveo kao vojni liječnik, isprva u Češkoj, u mjestu Klatovyma (nom. Klatovy), zatim između 1887. i 1891. u Hercegovini, u Avtovcu, Čemernu, Nevesinju i na Obrinji, te naposljetku u Trstu. Od 1893. do 1896. radi kao liječnik u Hrvatskoj, prvo u Milni na otoku Braču,

zatim kao kupališni liječnik u Lipiku, u Slavoniji. Nakon toga vraća se u rodnu Vojvodinu, gdje u svome zvanju djeluje do duboko u starost.

Od malih je nogu odlazio na izlete s ocem u bližu i dalju okolicu, no prve je pobude za planinarstvo i prirodne znanosti primio od profesora Aleksandra (Šandora) Popovića, s kojim je 1875. i 1876. za vrijeme ljetnih školskih praznika hodao po Fruškoj gori i sakupljao uzorke stijena za Mađarsko geološko društvo. Druženje s istaknutim znanstvenikom, dobrim i poštenim profesorom idealistom, duboko ga se dojmilo te je zavolio prirodne znanosti, a na očev je nagovor pošao u Beč studirati medicinu. Boraveći u Beču, često je planinario Wienerwaldom, no pravo planinarenje započinje u Hercegovini kada je pred sobom prvi puta ugledao divlje i romantične planine Prenj i Čvrsnicu. Redom je išao i na Lebršnik, Volujak, Leliju, Zelengoru itd. Po zimi i snijegu morao je obilaziti vojne objekte na granici s Crnom Gorom, a ljeti je po planinama, ali i u Nevesinju, Gackom polju te dolini Neretve kod Mostara, sakupljao bilje i slao ga na sveučilište u Graz i Beč.

¹ Autorica je planinarka i kustosica u Samoborskom muzeju, u kojemu se čuva arhivska građa o povijesti hrvatskog planinarstva. Autorica članka ujedno je i autorica zapažene izložbe o životu i djelu Radivoja Simonovića.

Godine 1901. i 1902. boravio je u Topuskom liječeći se od reumatizma. Kako se ne bi dosadi-vao, obilazio je okolicu s fotoaparatom i snimao narodnu nošnju, seljačke kuće, drvene crkve i zanimljive drvene križeve na lokalnom groblju. Tada mu je u ruke dospio svezak *Hrvatskog planinara* s tekstom o Velebitu. U njemu Dragutin Hirc opisuje dvotjedno istraživačko putovanje Josipa (Giuseppea) Wanke po našoj velebnoj planini. Wanka je bio profesor Pomorske vojne akademije u Rijeci, član riječkoga Cluba Alpino Fiumano te neumoran i strastven istraživač. Pohodio je ne samo okolicu Rijeke (Risnjak, Obruč, Učku...), već je rado odlazio na Velebit i u Alpe.

Kao član mađarskog *Photokluba*, Simonović je 1903. u oglasu naveo da traži suputnike za Velebit, ali mu se nitko nije javio te je napisljetu sam sjeo na parobrod i uputio se u Obrovac. Kao liječnik, bio je svjestan posljedica sjedilačkog načina života na zdravlje te se bojao da će postati šećeraš. Zato je i odlučio ozbiljnije se baviti planinarenjem. Iako mu se s parobroda Velebit činio pust i jednoličan, čim je ugledao goleme klance Velike i Male Paklenice, a iza njih najviše velebitske vrhove, rodila se ljubav koja će trajati cijeli život.

Od mjesta koja je posjetio usput najviše ga se tada dojmio Obrovac: »...Obrovac je za hrvatsku turistiku veoma važno mjesto. Kao polazna postaja za one, koji hoće da idu po južnom Velebitu, u Paklenicu, na Tulove Grede i na Crnopac, a kao odmorište za one, koji se vraćaju sa izleta umorni, gladni i žedni. Ja sam ovdje prvi put ostao pune dvije nedelje, i odavle počeo moje izlete na Velebit, koji mi je tako omilio, da sam deset godina po njemu pješačio i tražio motive za slikanje...« (*Hrvatski planinar*, br. 4, 1914.).

U dva tjedna popeo se iz Paklenice na vrh Velebita i spustio se u Medak. Kada je na povratku iz Like preko Alana došao na Vrhprag i ugledao veličanstvene Tulove grede, a u blizini primitivne stočarske stanove čiji se izgled stoljećima nije mijenjao, potpuno se zaljubio u Velebit i znao je da će mu se u godinama koje slijede redovito vraćati. Od 1904. do 1914. bio je na Velebitu još sedam puta, u Kninu i okolini četiri puta, u Đakovu dvaput, posjetio je Žumberak i Dinaru, popeo se na Triglav te ponovno na hercegovačke planine. Za početak Prvog svjetskog rata doznao je dok je bezbrižno boravio na Velebitu, i to od jednog pastira koji je vijest donio iz Primorja. Tada se brže-bolje noću

uputio preko kamenja do Starigrada, barkom do Jablanca pa brodom do Rijeke, gdje su se na željezničkoj postaji već skupljali mobilizirani vojnici.

Od 1915. do 1921. nije nikamo putovao. Tek se 1923. ponovno vratio na Velebit te ga posjećivao i istraživao sve do 1938. Tada se kao vitalan osamdesetogodišnjak popeo na Ograđeniku i zauvijek oprostio od voljene planine.

U dvadesetim i tridesetim godinama prošlog stoljeća bio je na Durmitoru čak četiri puta, na Prokletijama dvaput, u Žumberku triput, penjao se na Biokovo, Bijele stijene, Prenj, Visočicu, Leliju, posjećivao Čemerno, Volujak, Trnovačko jezero, Pivu, Nikšić, Zvornik, Ibarsku dolinu, Komove, Makedoniju od Skoplja, preko Tetova, do Ohrida, Prilepa i Velesa... Sam je rekao: »Išao sam mnogo, ali još nisam bio svuda – i neću ni biti!« (75 godina organizovanog planinarstva u Vojvodini, Novi Sad, 2000.). Umro je u Somboru 21. srpnja 1950.

Čovjek širokih interesa

Radivoj Simonović, liječnik po struci, cijeloga se života bavio čovjekom, njegovim fizičkim i psihičkim aspektom. To je utjecalo na čitavu paletu interesa i najvjerojatnije dovelo do znanstvene radoznalosti za način života, nošnju i tradicijsku kulturu krajeva koje je posjećivao. Bilježio je svašta, od načina prehrane u planinama, opisa života i

tradicije dinarskih stočara, do načina odijevanja i ponašanja. Najviše je građe, naravno, prikupio na Velebitu. Na temelju tih vrijednih bilježaka možemo dozнатi mnogo o nekadašnjoj preradi mlijeka, kućnim pomagalima i alatima, odjeći, običajima i pjesmama. Njegovi opisi boravka u planini odlikuju se slikovitošću proživljavanja svakog trenutka te prenose autentičnu atmosferu: »...Život stočara na planini je vanredno zanimljiv, božanstveno lijep, impozantno starinski, frapantno primitivan, grozno mučenički, a pri tom pun prave čiste, nevine poezije i neobično pogodan za zdravlje...« (Hrvatski planinar, br. 2, 1936.). Ali ondje nije stao. Bavio se i problemima etnogeneze, a na to ga je ponukao Jovan Cvijić, srpski znanstvenik koji se bavio geografijom, geomorfologijom, etnografijom, antropologijom, poviješću i geologijom. S njim je u društvu neko vrijeme obilazio krajeve u današnjoj Vojvodini, analizirao etnički sastav stanovništva te u objavljenim djelima izričao svoja opažanja o fizičkom izgledu tamošnjih ljudi, njihovu mentalitetu i ponašanju. U njima se može iščitati i kakve su političke prilike vladale u razdoblju između dvaju svjetskih ratova na teritoriju tadašnje SHS, odnosno Kraljevine Jugoslavije.

Usporedo sa zanimanjem za čovjeka pokazivao je još od srednjoškolskih dana zanimanje za prirodu i proučavanje prirodnih fenomena,

pogotovo krša i krških oblika. Izučavao je svu onodobnu literaturu o geofizičkim procesima, raspravljao o tome s autoritetima na tome polju, a svojim poznavanjem problematike krša »osvojio« je i zagrebačke geologe Ferdu Kocha i Josipa Poljaka. Čak je u ruke uzimao starogrčke pisce poput Strabona i Herodota kako bi sebi objasnio neku nejasnoću ili našao rješenja problema koji su ga mučili. Kršu je pristupao i s botaničkog aspekta proučavajući vegetaciju, a za nejasnoće na koje je nailazio često se obraćao svojem dobrom prijatelju dr. Arpadu Degenu, profesoru botanike na sveučilištu u Budimpešti.

Najveću vrijednost u Simonovićevoj ostavštini neprijeporno imaju fotografije, koje uz dokumentarnu imaju i estetsku vrijednost. Za neke s pravom možemo reći da su remek-djela jer su rezultat studioznog pristupa samom postupku fotografiranja, što se očitovalo u majstorskom odabiru kadra, igri svjetla i sjene, motiva i trenutka. Da bi ostvario fotografiju kakvu je želio, nije žalio truda i mogao je satima obilaziti teren čekajući pravi

omjer svjetla i sjene te se satima penjati po kršu samo kako bi motive snimio iz savršena kuta.

Mjerilo veličine na njegovim fotografijama prirodnih fenomena uvijek je bio ljudski lik. To je bilo njegovo pravilo, inače za njega slike nisu bile žive, »...kao da su snimljene na jednoj planeti, na kojoj nema živih bića, ni ljudi ni životinja; ili kao da su naše hrvatske planine usred ljeta posve puste; kao da po selima i kućama usred dana svi spavaju...« (*Hrvatski planinar*, br. 1, 1936.). Posebnu je pozornost posvećivao ljudskim licima, koja je slikao u krupnom planu. Zbog toga putuje u razne krajeve: slika Šokce u Baranji, Srbe u Banatu i Bačkoj, Ličane, Dalmatince iz Zagore, Bračane, Konavljane, Podravce... Odlazi i u Belu Krajinu, boravi na Žumberku u doba uskrsnih blagdana, a zanimaju ga kao motivi i crkve, groblja, mostovi, seoske kuće, zgrade, prometna sredstva. Ali prije svega, kao trajni izazov, tu su bile planine. I na pijedestalu – Velebit! Sve što je vidoj i obišao od Triglava do Prokletija nije se moglo mjeriti s njegovom ljepotom.

RADIJO SIMONOVIC

RADIJO SIMONOVIC

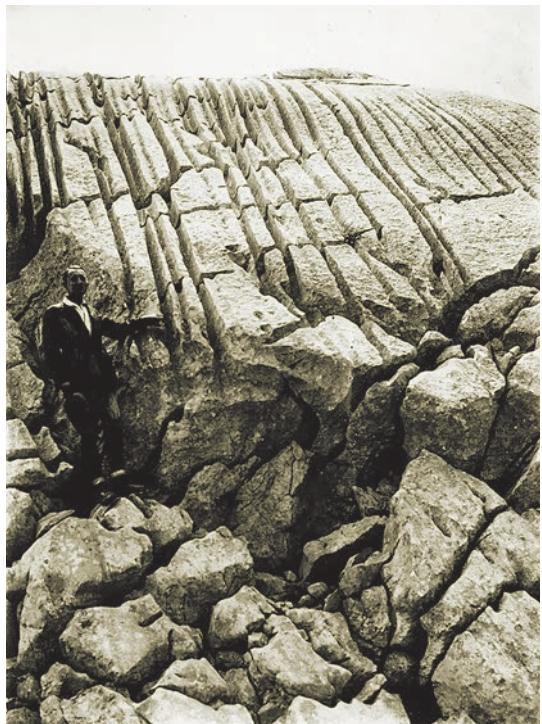
Baština Radivoja Simonovića

Ono što je Simonović ostavio u nasljeđe od neprocjenjive je važnosti. Sva njegova ostavština, razasuta po cijelom teritoriju bivše države, još čeka temeljitu obradu i valorizaciju. Najviše predmeta, a to su uglavnom fotografije i albumi, nalazi se u Muzeju Vojvodine u Novom Sadu. Godine 1947., na poziv samoga Simonovića, sastavljena je komisija, koja je došla u njegovu kuću i pregledala njegovu bogatu baštinu. Tada je odlučeno da će se otkupiti 1500 negativskih ploča, 32 klišea, 14 albuma u tvrdom uvezu te dio osobne biblioteke. Miroslav Hirtz 1925. u *Hrvatskom planinaru* piše da Simonovićeva zbirkica već tada broji više od 6000 fotografija, dok se u članku Bogdana Šekarića, novijega datuma, *Zbirka fotografija dr. Radivoja Simonovića u etnološkom odjelenju Muzeja Vojvodine*, spominje više od 15.000 fotografija sačuvanih na papiru ili staklenim pločama.

Svoje je fotografije nesebično ustupao i drugim autorima za njihova djela, a u gotovo svakom broju *Hrvatskog planinara* od 1914. do 1941. pojavljuju se njegove fotografije, bilo samostalno, bilo kao integralni dio njegovih tekstova o planinama, pogotovo o Velebitu. Zanimljivo je spomenuti da je u *Prirodnem zemljopisu Hrvatske* iz 1906. Dragutina Hirca opis Velebita objašnjen Simonovićevim fotografijama, a monografija o Velebitu Arpada Degena iz 1914. urešena je s pedesetak njegovih prekrasnih fotografija.

Pouzdano se zna da se dio Simonovićeve zbirke čuva u Etnografskom institutu SANU-a i Etnografskom muzeju u Beogradu, Gradskom muzeju u Somboru te u Pokrajinskom zavodu za zaštitu spomenika kulture u Petrovaradinu. U Hrvatskoj sam njegove fotografije pronašla na nekoliko mjesta: u Etnografskom muzeju u Zagrebu, Institutu za etnologiju i folkloristiku i HAZU-u, a kontaktirala sam još brojne ustanove radi dokumentacije.

Uz fotografije, dojmljiva su njegova djela o etnologiji, geologiji i geomorfološkoj. Obilazeći bolesnike za vrijeme svojega službovanja u Hercegovini, počeo je promatrati krške pojave, koje do tada nije vidio. Godine 1925. štampano mu je djelo *Tektonische Uhrholräume unter dem Faltengebirge. Neue Erklärungen des Karstphaenomens (Tektonske prašupljine ispod*

RADIVOJ SIMONOVIC

boranih gora. Novo tumačenje fenomena krša.). U toj je knjizi sažeo ono što je dvadesetak godina istraživao po dinarskom kršu te pokušao rastumačiti sva pitanja čija su tumačenja bila nejasna i problematična. Velebit se tu pokazao kao idealan teren za proučavanje krških oblika i fenomena. Znao je satima obilaziti oko škrapa, kukova i stijenja razmišljajući o njihovu postanku i razvoju te o tome s kojeg će položaja snimiti što vjerniju sliku onoga što je iz daljine opazio.

Napisao je mnoge članke na temu planinarenja, često potkrijepljene liječničkim savjetima. Ističe se brošura *Daci planinari* iz 1923. koja je, prema Hirčevu mišljenju, bila jedinstvena za onodobnu planinarsku publicistiku, te nekoliko članaka u kojima prema vlastitom iskustvu, a temeljeno na liječničkoj vokaciji, piše kako bismo se trebali ponašati u planinama (*Putovanja po planinama* iz 1909., *Moje planinarenje i Kako da idemo, što da jedemo i što da pijemo u planini* iz 1936.).

Radivoj Simonović uistinu je bio zanimljiva osoba. Iako je gotovo cijeli život proveo u mirnom, pokrajinskom mjestu, bio je dio duhovnog svijeta srednjoeuropske intelektualne zajednice. Humanistička orijentacija te pogled na svijet čije je

središte čovjek potaknula je u njemu mnoge interese, posebno one etnološke prirode. Tempo života dopuštao mu je da se bavi svime onime što je želio, od proučavanja geoloških fenomena, preko fotografije, sve do pisanja. Upravo mu je pisanje omogućilo da održava kontakte s prijateljima i ljudima iz svijeta znanosti. Tako i u Samoborskom muzeju čuvamo nekoliko desetaka pisama koja je svojom rukom pisao dragim prijateljima Sofiji i Miroslavu Hirtzu. Pisma su to koja odišu poštovanjem i ljubavlju spram prijatelja te nostalgijom za ljetnim danima kada su bezbrižno planinarili i putovali. Često u pismima iznosi i prijedloge za buduće susrete prilažeći točno razrađen plan puta. Uvijek s ljubavlju piše o Velebitu, a s druge se strane često tuži kako mnogo radi, po cijele dane obilazi bolesnike, proučava znanstvenu literaturu te nema vremena za pisanje. Tako u pismu od 12. srpnja 1931. na vrlo slikovit način moli Hirtza za oprost: »...Dakle znaj da sam ja rob okovan, pa oproštaj!«

Dopisivao se i s mnogim drugim poznatim ličnostima onoga doba, poput Ivana Krajača i Josipa Poljaka. Potonjem 1947. upućuje vrlo dirljive riječi, poput zadnjeg uzdaha starca od 90 godina, preplavljenog uspomenama i emocijama: »...Bože, hoćemo li se još jedared vidjeti, izgrli i izljubiti kao stari prijatelj...«. Tada je već četiri godine živio kao udovac.

Prijatelji i suputnici

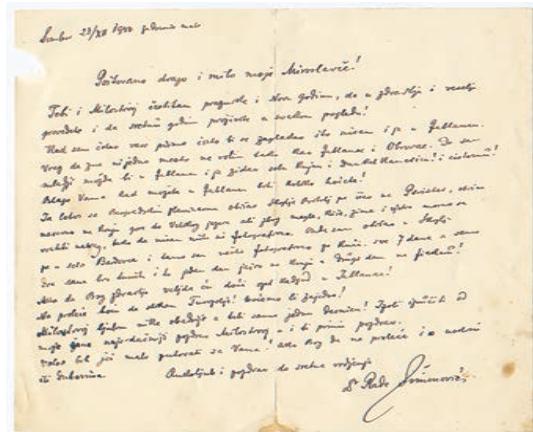
Simonović gotovo nikada u planine nije išao sam. Već se druge godine na Velebitu, 1904., sprijateljio s učiteljem Ilijom Šarinićem iz ličkog mjesta Švice, koji mu je pravio društvo sve do 1928. U planine je rado išao i s bračnim parom Hirtz, Josipom Poljakom, Ivanom Gojanom, Karlom Bošnjakom i drugima. Svi su oni poznati ne samo planinarskoj populaciji, već je velika većina njih dala svoj obol unapređenju hrvatske kulture i znanosti općenito.

Pisma i fotografije Radivoja Simonovića Hrvatski je planinarski savez otkupio od Sofije Hirtz te ih 1958. predao Samoborskom muzeju i Ivici Sudniku za planinarsku zbirku. Njegove su fotografije isplele priču koja još nije dovršena. Jedan tako bogat život teško je staviti unutar zadanih okvira i mnogo toga ostaje za neka daljnja istraživanja. No, u jedno sam sigurna: Velebit i Radivoj nikada jedan drugome nisu rekli zbogom.

RADIVOJ SIMONOVIC

Još su uvijek zajedno, sigurna sam u to. Ljubav je to ispisana škrpama, nošena burom i kišom, produbljena korijenjem visokih jela, šarenilom proljetnih tepiha, okupana suncem, zapečaćena solju i ledom prekrivenih vrtača. Unatoč tome što sam tijekom godina doznala mnoge podatke o Simonoviću, pročitala velik broj tekstova, članaka i knjiga, ta njegova ljubav prema planinama i prirodi zapravo je pročitala i otkrila mene te točno znala kada, kako i gdje ćemo se susresti.

130 godina organiziranog planinarstva u Sušaku

Eduard Hemar, Zagreb*

Ovog se ljeta navršilo punih 130 godina od osnivanja drugoga najstarijeg planinarskog društva s hrvatskim nacionalnim predznakom. Riječ je o *Primorskem planinarskom društvu*, osnovanom 1888. u Sušaku.

Kao što je poznato, organizirano planinarstvo u Hrvatskoj počelo je za vrijeme Austro-Ugarske osnivanjem *Hrvatskoga planinarskog društva* (HPD-a) 1874. u Zagrebu. Potom su osnovana dva planinarska društva s talijanskim nacionalnim predznakom: u Pazinu 1876. *Società Alpina dell'Istria* i u Rijeci 1885. *Club Alpino Fiumano* (CAF). Članovi tih planinarskih društava bili su uz Talijane i Hrvati te predstavnici drugih naroda i u početnom razdoblju među njima nije bilo nacionalne nesnošljivosti. Bili su to uglavnom pripadnici višega građanskog sloja. Međutim, zbog pojave iridentizma i upotrebe talijanskog jezika u CAF-u, odgovor Hrvata iz Sušaka i Rijeke bilo je osnivanje vlastitoga planinarskog društva.

Primorsko planinarsko društvo

Krajem kolovoza 1888. sastalo se tako u općinskoj vijećnici u Sušaku dvadesetak osoba iz Sušaka i susjedne Rijeke radi osnivanja planinarskog društva za područje Hrvatskog primorja. Nastavnik hrvatske gimnazije iz Rijeke prof. Ivan Milčetić na tom je sastanku predložio nacrt društvenih pravila te je njegov prijedlog uz vrlo male izmjene prihvaćen. Skupština je potom izabrala Privremeni odbor od triju članova. Bili su to načelnik Općine Sušak Hinko Bačić, javni branitelj dr. Ivan Ružić i Ivan Milčetić. Odbor je Vladi podnio zahtjev za odobrenje pravila novoga

društva, koja ih je potvrdila dopisom od 23. studenoga iste godine.

Nakon pozitivnog odgovora počelo je prikupljanje članstva. Do glavne skupštine *Primorskoga planinarskog društva* (PPD-a), održane 4. veljače 1889., pristupilo mu je prvih 70 članova iz Sušaka i Rijeke. Na skupštini je konstituiran Upravni odbor u koji su izabrani predsjednik Hinko Bačić, potpredsjednik prof. Antun Korlević, blagajnik Ivan Kukec, tajnik prof. Ivan Milčetić te odbornici dr. Andrija Bakarić, dr. N. Fabijanić, Ante Bačić i Josip Bolé.

Već nakon prve godine društvo je sa 140 članova brojčano nadmašilo članstvo CAF-a. Djelovanje je ispočetka bilo vrlo živo pa je uz pjevačko društvo *Jadranska vila* PPD postao središte društvenog života u Sušaku i Rijeci. Organizirani su izleti u Kostrenu, Dragu, Krasicu, Cernik (Čavle), Grobnik, Fužine, Kastav te na Učku i Plitvička jezera.

S vremenom je društvena djelatnost počela slabjeti pa je zbog toga na odborskoj sjednici PPD-a 27. kolovoza 1903. tadašnji predsjednik Josip Linić predložio da se društvena pravila promijene te da se društvo ujedno preustroji i promijeni ime u *Sokol* po uzoru na slična društva u Hrvatskoj koja su trebala buditi nacionalnu svijest. Tome je nedvojbeno pridonijelo i sve veće zaoštravanje

Prof. Antun Korlević, prvi potpredsjednik PPD-a.

* Autor posebno zahvaljuje na pomoći u pripremi ovog teksta te na ustupljenoj gradi i fotografijama prof. dr. Željku Poljaku iz Zagreba, prof. Mirjani Legac iz Rijeke, prof. dr. Dinku Viteziću (unuku dr. Dinka Vitezića) iz Rijeke, Nedj Šošterić (kćerki Krste Šojata) iz Kastva i Lorisu Tomšiću (sinu Ernesta Tomšića) iz Rijeke.

odnosa između Talijana i Hrvata u Rijeci, koja je nominalno bila pod mađarskom upravom. Taj je prijedlog jednoglasno prihvaćen. Na izvanrednoj skupštini PPD-a održanoj 27. rujna 1903. ime je promijenjeno u *Primorski Sokol* iz Sušaka. Društvo je od 1904. nastavilo djelovati pod novim imenom ponajprije kao tjelovježbeno, iako je u njegovim pravilima i nadalje stajalo da je prva svrha »upoznavanje primorskih krajeva, osobito gora i planina«, ali je naglašena i domoljubna dužnost članova. Tako je završila prva etapa u povijesti organiziranog planinarstva u Sušaku.

HPD-ova podružnica Sušak i planinarstvo u prvim godinama nove kraljevine

Trebalo je proći deset godina do ponovnog pokretanja planinarskog društva u Sušaku. U međuvremenu su se događali sve češći incidenti i provokacije s talijanske strane. Jedan takav događaj zbio se 1911. na Risnjaku kad je skupina zagrebačkih i riječkih planinara zatekla četiri Talijana iz Rijeke s oznakama CAF-a kako na vrhu planine razvijaju talijansku zastavu. Iako su ovi to htjeli prikazati kao zabavu, nevoljko su pristali da je uklone. Bilo je i više slučajeva označavanja putova i natpisa u hrvatskim planinama inicijalima CAF-a. Incidenti su srećom prošli bez posljedica, ali ilustriraju tadašnje pretenzije talijanaša prema hrvatskim planinama i teritoriju uopće. Zbog toga je inicijativa Gjure Ružića ml. za osnivanje podružnice HPD-a u Sušaku odmah naišla na odobravanje i potporu.

Prof. Mihovil Kombol, prvi predsjednik podružnice HPD-a Sušak

Skupština je održana 28. studenoga 1913., a predsjedao joj je dr. Rikard Lenac, predsjednik Narodne čitaonice riječke. Na skupštini su jednoglasno prihvaćena predložena pravila. Odmah se javilo 60 članova. O značenju podružnice i njezinoj ulozi pisao je 1913. zagrebački Vjenac: »Sušacka podružnica HPD-a bit će zgodna protuteža i ustuk protiv propagande i osvajačkih težnja talijanskog riječkog kluba, koji treba da dođe do spoznaje, da su njegovi članovi doduše dobro viđeni gosti, ali nipošto gospodari i osvajači na hrvatskim planinama. Članovi tog društva često posjećuju planine Gorskog kotara i na njima se nametljivo afirmiraju modrim markacijama i državnom zastavom kraljevine Italije, kao što su to učinili o Petrovu prošle godine, ističući tako simbolično svoj talijanski iredentizam...«.

O radu podružnice, koji je bio vrlo kratkotrajan, nema mnogo podataka. Pošto je kraljevska zemaljska vlada potvrdila pravila, na glavnoj skupštini održanoj 11. ožujka 1914. izabran je Upravni odbor u sastavu: predsjednik dr. Mihovil Kombol, profesor, potpredsjednik Oskar Durbešić, veletrgovac, tajnik Gjuro Ružić ml., privatni činovnik, blagajnik Miroslav Weller, prokurist Prve hrvatske štedionice, ekonom Milan Lepušić, kraljevski kotarski šumar, i knjižničar Igor Zimmermann, bankovni činovnik. U Nadzorni odbor izabrani su dr. Gajo Schwalba, liječnik, dr. Vladimir Blaž, liječnik, i dr. Makso Rošić, narodni zastupnik. Održano je nekoliko izleta (Učka, Tuhobić), izrađeni su nacrti za gradnju planinarske kuće na Risnjaku blizu lugarnice na Smrekovcu, markirane staze za Snježnik, Risnjak i Međviđak te sastavljen opsežan program rada za 1914. Početak Prvoga svjetskog rata u ljeto iste godine prekinuo je svako djelovanje podružnice HPD-a u Sušaku.

Nakon završetka rata i sloma Austro-Ugarske osnovana je krajem 1918. nova država Kraljevina Srba, Hrvata i Slovenaca (od 1929. Kraljevina Jugoslavija). Ukazom Kralja Petra I. Sušak je 23. listopada 1919. proglašen gradom. Istovremeno, nakon Prvoga svjetskog rata, u Rijeci su se odvijali dramatični događaji. Nakon kratke vlasti hrvatskoga Gradskeg narodnog vijeća, već 2. studenoga 1918. u grad ulaze savezničke trupe, a za njima i talijanska vojska. Vlast je ubrzo nasilnim putem preuzeo talijanski književnik i pustolov Gabrielle

D'Annunzio s ruljom koju je doveo iz južne Italije. Njegovi su legionari okupirali i susjedni Sušak. Na osnovi Rapaljskog ugovora Rijeka 1921. postaje zasebnom državom (Slobodna Država Rijeka), ali nakon političkog prevrata ulazi 1924. u sastav Kraljevine Italije. Sušak su talijanske jedinice okupirale sve do 1922.

Planinarska aktivnost u Rijeci odvijala se pod uplivom političkih događaja. Već 1919. CAF se odriće svoje samostalnosti i postaje filijalom *Cluba Alpino Italiano*. Predsjednikom joj postaje iredentist Guido Depoli. Filijala CAI te još nekoliko drugih planinarskih društava djeluju u Rijeci (Fiume) sve do sloma Kraljevine Italije u Drugom svjetskom ratu. O njihovim će aktivnostima možda biti više riječi u nekom drugom prikazu povijesti planinarstva u Rijeci.

HPD-ova podružnica Velebit

Čim su se stekli uvjeti u Sušaku je obnovljen rad podružnice HPD-a pod imenom *Velebit*. Na prvoj glavnoj skupštini, održanoj 29. srpnja 1923., sazvanoj opet na poticaj Gjure Ružića ml., izabran je Upravni odbor koji su činili predsjednik dr. Dinko Vitezić, tada sudski prislušnik, tajnik Ivo Prestini, tvornički činovnik, blagajnik Josip Komen, bankovni činovnik, te odbornici Vladimir pl. Rieger, trgovac drvom, i Ivo Ercegović, banski činovnik. U Nadzorni odbor izabrani su Fran Ryslavy, svećenik, te Nikola Tijanić i Dušan Dubravčić, oba bankovni činovnici. Glavni inspirator društvene djelatnosti bio je dr. Vitezić, koji je na dužnosti predsjednika ostao do 1941. (osim u razdoblju od 1936. do 1939. kada je predsjednik bio dr. Viktor Ružić). Pred sam početak Drugoga

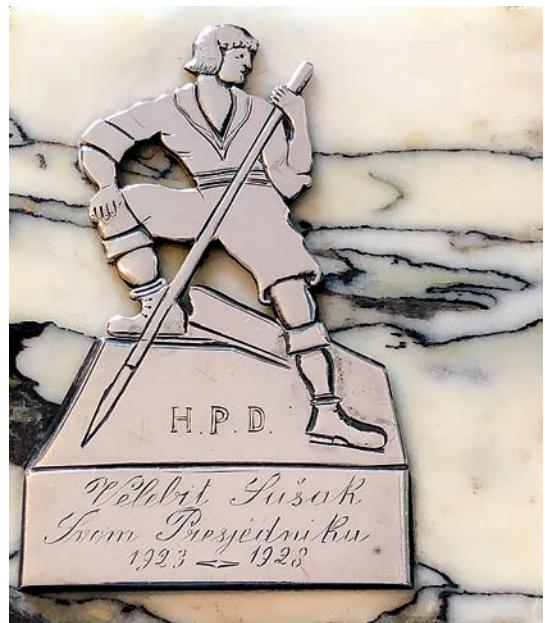
Skupština podružnice HPD-a Velebit oko 1925. Lijevo sjedi dr. Vitezić.

Članovi Velebita na vrhu Bitoraja 13. lipnja 1926.

svjetskog rata za predsjednika je izabran gradski činovnik Krsto Šojat.

Sušak je između dvaju svjetskih ratova bio mali grad s oko 20.000 stanovnika. Usprkos

Trofej podružnice HPD-a Velebit predsjedniku dr. Viteziću 1928.

Dr. Dinko Vitežić, prvi i dugogodišnji predsjednik HPD-a Velebit

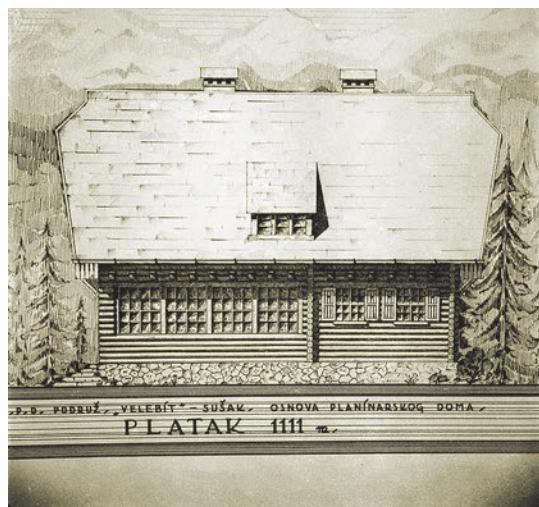
malobrojnosti, Sušačani su bili vrlo uspješni u sportskim aktivnostima. Podružnica HPD-a *Velebit* postala je tijekom godina jedan od pet stupova sušačkog sporta, uz plivače i vaterpoliste *Victorije*, nogometše *Orijenta*, veslače *Jadrana* i vježbače *Sokola*.

Velebitova djelatnost bila je mnogostruka. Već druga glavna skupština 5. travnja 1925. može se pohvaliti sa 153 člana i 40 organiziranih izleta (Gorski kotar, Plitvice, Triglav itd.) na kojima je bilo 500 izletnika. Markirane su staze za Obruč i Kamenjak, osnovana je Foto sekcija (procelnik Tade Mateljan; od 1931. dr. Hinko Emili), organizirana planinarska izložba i priređena zabava

Krsto Šojat, zadnji predsjednik HPD-a Velebit i prvi predsjednik PD-a Rijeka.

u korist gradnje planinarske kuće na Hahlićima pod Obručem. Bila je to prva kuća jedne HPD-ove podružnice. Izgradnja je brzo napredovala jer je potpora došla sa svih strana. Tako je bivši predsjednik HPD-a dr. Ivan Krajač, u to doba ministar za

Skica doma na Platku

Nadogradnja doma na Platku

trgovinu i industriju, osigurao dotaciju od 30.000 dinara, a vojska je dala četu vojnika i zaprežna kola radi prijenosa materijala. Kuća je otvorena 31. listopada 1925. Na svečanost je došlo i 150 planinara iz Zagreba na čelu s predsjednikom HPD-a prof. Josipom Pasarićem. Kuća je sagrađena na istom mjestu gdje je to 1907. namjeravao učiniti CAF, ali je odustao zbog finansijskih i političkih razloga.

Za kulturnu je djelatnost osobito zaslužna Foto sekcija, koja je organizirala nekoliko izložaba fotografija. Na izložbi 1929. bilo je izloženo 278 slika (autori: Gjuro Ružić, Hinko Emili, Tade Mateljan, Čedo Kušević, Boško Ivanović, Leo Tuchtan), a 1933. na IV. izložbi, u povodu 10. obljetnice Velebita, 430 slika iz cijele Jugoslavije. Osim toga, sekcija je održavala fotografске tečajeve i organizirala predavanja s dijapositivima, a poslije i kino predstave (1938. 22 filma, od toga neki i u boji). Velebit je održavao godišnje zabave i čajanke, čime je u gradu stjecao popularnost i ujedno pribavljaо financijska sredstva za svoju djelatnost. Planinarska predavanja često su držali gosti, npr. iz Zagreba i Slovenije, a posebno valja spomenuti glasovitoga tršćanskog planinara dr. Julijusa Kugya koji je 27. travnja 1927. održao

predavanje pod naslovom »Iz života jednog planinara«. Publici ga je predstavio urednik HP-a dr. Josip Poljak, a poslije predavanja, koje je trajalo tri sata, Kugy je dobio lоворov vjenac.

Godine 1928. osnovana je Đačka sekcija, a 1930. Sekcija podmlatka (pročelnik Mirko Gremer) i Ski sekcija (pročelnik Gjuro Ružić) koja je odmah okupila 70 članova. Njezina djelatnost zavrjeđuje posebnu pozornost zbog brojnih akcija koje su u društvo dovele mnogo novih članova (1931. Velebit ima 431 člana). Tada je skijaška sekcija postojala u Sušaku samo još u Sokolskom društvu *Sušak - Rijeka*. Skijaši već 1931. održavaju tečaj skijanja i organiziraju 23 izleta sa 603 člana. Na Platku je 1933. održano prvo natjecanje Jadranskog slaloma, koji je postao tradicionalnim. Pobjedio je Zvonimir Kajba ispred Renata - More Brozičevića i Krste Šojata.

U međuvremenu je 1932. osnovana Šumska sekcija, koja se bavila pošumljavanjem krša. Samo oko doma na Hahliću posadeno je na desetke tisuća sadnica. Speleološka sekcija, osnovana iste godine, istraživala je okolinu Fužina, Lokava i Delnica. Velebit je 1935. na Platku sagradio planinarsku kuću te već sljedeće godine Platak postaje skijaškim rajem.

Velebitaši ispred svog doma na Obrcu

Dana 7. ožujka organizirano je natjecanje u spustu na koje su došli skijaši iz Zagreba, a godinu nakon toga održava se na Platku Prvenstvo Zagrebačkoga zimskosportskog podsaveza i Hrvatskog primorja u alpskoj kombinaciji i Prvenstvo Sušaka u spustu (tzv. HPD-ovim spustom, od vrha Snježnika do Lasca; visina 450 m i dužina 1500 m). Članovi Ski sekcije *Velebita* bili su tih godina poznati sušački sportaši i olimpijci Ivan - Aćo Arčanin i Božidar - Božo Grkić, a najbolji skijaši Zvonimir Kajba, Ivo Škerl i Ivo Korelc, koji je postao prvak Banovine Hrvatske. Velebit je 1937. angažirao i prvog skijaškog trenera, Janeza Žirovnika.

Dom na Platku, nakon nadogradnje dvaju katova, svečano je otvoren 5. rujna 1937. Zbog velikih zasluga tadašnjeg predsjednika *Velebita* dr. Viktora Ružića dobio je interni naziv Ružićev dom. U to je vrijeme dr. Ružić bio ban Savske banovine i s toga je položaja ustrajno podupirao planinarstvo. Nažalost, dom je do temelja izgorio u noći od 15. na 16. siječnja 1938. U obližnjoj gospodarskoj zgradi uređeno je privremeno

sklonište, a u društvu je radi gradnje novoga doma osnovana građevinska sekcija na čelu s dr. Ivom Lipovčakom i Krstom Šojatom. Skupljeno je 170.000 dinara i izrađeni su nacrti (Šojat i ing. Ostrogović), ali se od gradnje moralno odustati zbog složenih političkih prilika uoči novoga rata.

Od 1927. u *Velebitu* djeluje Izletnički odbor, a od 1928. Izletnička sekcija, koja je organizirala na stotine izleta. Na čelu su joj Božo Kulaš i Zvonimir Benković. Tajnici društva bili su Ivo Prestini, dr. Franjo Jelušić, Krsto Šojat, Milivoj Miculinić i ing. Branko Pilar.

Usprkos tome što je *Velebit* djelovao u malom gradu na državnoj granici, razvio je toliku djelatnost da je prema ocjeni iznesenoj 1936. u HP-u postao jedna od najjačih HPD-ovih podružnica. Osim lijepih planina u zaleđu i ljubavi članova prema ljepoti svoje zemlje, velika je u tome zasluga glavnog pokretača dr. Dinka Vitezića, čovjeka koji se društvu posvetio svim svojim snagama te znao okupljati vrijedne istomišljenike i pokretati ih na akciju. Zbog njegovih ga zasluga HPD 1931. izabire za svoga začasnog člana. Za vrijeme Drugoga svjetskog rata Sušak, Hrvatsko primorje i Gorski kotar okupirali su Talijani, a nakon talijanske kapitulacije 1943. Nijemci, što je trajalo do 1945. Sve planinarske aktivnosti zbog toga su bile prekinute, a mnogi hrvatski planinari s tog područja pridružili su se partizanima.

Nakon Drugoga svjetskog rata

Po završetku rata bili su u novoj FNR Jugoslaviji Sušak i Rijeka, do ujedinjenja u veljači 1948., zasebni gradovi. Mirovnim ugovorom u Parizu 1947. Rijeka i Istra službeno su vraćene Jugoslaviji, tj. Hrvatskoj. Mnogo Riječana (uključujući i brojne riječke Hrvate koji se nisu slagali s novim komunističkim poretkom) napušta grad i iskorištava opciju koja im je ponuđena odlazeći u Republiku Italiju. To su bili tzv. optanti. Manji dio riječkih Talijana odlučio je ostati živjeti u Jugoslaviji. Političko se stanje u prvim poslijeratnim godinama odrazilo i na djelovanje planinarskih organizacija. U FNR Jugoslaviji raspuštena su 1945. sva predratna sportska društva, pa tako i planinarska, osim nekoliko onih koja su djelovala na liniji Komunističke partije. Planinari se prvih nekoliko godina, do 1948., nisu mogli samostalno organizirati, nego samo u planinarskim sekcijama fiskulturnih društava.

Privremena iskaznica PD-a Rijeka

Prva planinarska sekcija osnovana na riječkom području bila je u FD-u *Radnik*, i to istovremeno jedna u Rijeci (koja je tada pripadala tzv. okupacijskoj zoni B), a druga u Sušaku. Usto je od 1946. djelovala i Planinarsko-skijaška sekcija u FD-u *Jedinstvo* iz Sušaka. Tu su sekciju osnovali Adam Dworski, Zvonimir Kajba, Metod Smoljan i Nedjeljko Košuta. Sekcija je organizirala prvi Jadranski veleslalom na Platku 6. travnja 1947. Iste godine, nakon fuzije *Jedinstva* i *Primorja*, u Sušaku je djelovalo FD *Primorje*, koje je također među brojnim sekcijama imalo jednu za planinarstvo i skijanje.

Nakon odluke II. Kongresa Fiskulturnog saveza Jugoslavije 1948. ukinuta su fiskulturna društva po uzoru na do tada bratski Sovjetski Savez i počelo se s osamostaljivanjem sportskih grana. U već jedinstvenom gradu osnovan je 15. lipnja 1948. PD *Rijeka* koji je nastao fuzijom planinarsko-skijaških sekcija iz *Radnika* i *Primorja*. To društvo 1962. mijenja ime u *Platak* te postaje matično društvo i baza u kojoj se razvijaju aktivi i sekcije, buduća planinarska društva. PD *Rijeka*, odnosno *Platak*, osnovali su članovi dviju spomenutih sekcija Ernest i Valerija Tomšić, Ivan i Ariana Dušić, Svetozar Rađenović, Krsto Šojat, Miljenka Žagar, Metod Smoljan, dr. Ivo Škerl i Zvonimir Kajba. Za prvog predsjednika PD-a *Rijeka* (*Platak*) izabran je Krsto Šojat, a za prvog tajnika Ernest Tomšić - Tonco, koji je pod talijaniziranim prezimenom Tomsich i kao član riječke filijale CAI-a bio jedan od najistaknutijih riječkih planinara i alpinista u predratnom razdoblju. Većina osnivača bili su članovi predratnog *Velebita* pa se može zaključiti da je *Platak*, koji upravo ove godine slavi 70-godišnjicu osnutka, nastavljač tradicije predratnoga sušačkog planinarstva.

Uz već navedene osnivače, u *Platku* su se kao predsjednici, tajnici i aktivni članovi istaknuli Janez Žirovnik, Alfredo Cuomo, Nikola Rački, Stanko Vičić, Silvije Volarić, Mladen Bezjak, Marijan Tičac, Uroš Menegelo Dinčić, Stanko Simčić, Dušan Novaković, Bogoljub Dokmanović, Ljubomir Tironis, Boris Luznar, Mirjana i Igor Legac, Stanislav Gilić, Milan Tumara, Drago Frlan, Milan Vukušić, Ruža i Dušan Đunderski, Branko Borčić, Drago Golec, Božidar i Danica Glažar, ing. Ivo Gropuzzo, Nada Kostanjević Ružić, Branimir - Branko Lončar, Kiro Markovski, Niko

Ernest Tomšić - Tonco, prvi tajnik PD-a Rijeka

Novaković, Abdon Smokvina, Zdenko Sila, Milan Srdoč, Vladimir Topali, Josip Jurasić i brojni drugi zaslužni pojedinci. Mnogi od tih planinara (ali i skijaša) sudjelovali su u osnivanju i djelovanju drugih riječkih planinarskih i skijaških društava. Ovom prilikom treba im zahvaliti za njihov velik doprinos. Zbog ograničenog prostora mnoga važna imena iz povijesti PD-a *Platak* nisu mogla biti navedena u popisu.

Društvo je od osnivanja započelo s ozbiljnim radom i rezultati nisu izostali. Društvena aktivnost

Izlet PD-a Rijeka na Bijele stijene 31. svibnja 1959. Šumski put Tuk - Jasenak. Na kamionu Leontino s lijeva: Mirjana Legac, Ada Barbinić - Krvavica i Marjanka Popović. Stojе: Danica Glažar, Vera Vranić, Svetozar Rađenović, Ivka Šustić i Ivo Gropuzzo. Čuće: Branko Lončar i Božidar Glažar.

Proslava 35 godina
PD-a Platak 1983.
Legende riječkog
planinarstva: Ernest
Tomšić, Krsto Šojat,
Mirjana Legac i Ivan
Dušić.

usmjerenja je u nekoliko osnovnih pravaca; bili su to planinarski i skijaški izleti, osposobljavanje mladih skijaša, organizacija skijaških natjecanja, populariziranje planinarstva radi njegova omasovljenja, izgradnja planinarskih objekata (skloništa i domova), razvijanje specijalističkih i popratnih djelatnosti te njegovanje tradicija NOB-a. Od većih akcija PD-a *Platak* treba izdvajati izgradnju doma na Snježniku i Platku 1951., uređenje dvaju skijaških spustova na Platku, redovna orijentacijska natjecanja Trofej *Platak* (od 1959.), Jadranški veleslalom (od 1948. do 1953., potom ga preuzima Ski klub u Rijeci), markiranje staza (1960. prva nagrada PSH-a za markiranje 116 km putova u Godini markacije), tiskanje revije *Platak* 1967. i 1968., postavljanje spomenika palim borcima (Mali *Platak* i Prebeniš), predavanja, izložbe, planinarski tečajevi i škole, pohodi na Durmitor 1949., Grossglockner 1952., Mont Blanc 1953., Dolomite 1954., Kilimanjaro 1958. (prva jugoslavenska ekspedicija u izvaneuropsko gorje), Karpati i Vitošu 1965., Tatre 1966., Gran Sasso d'Italia 1968., Himalaju 1971. (E. Tomšić), Olimp 1979., Jof Fuart 1980. itd. Pored svega navedenoga članovi *Platka* sudjeluju na mnogim penjačkim usponima u okviru raznih ekspedicija.

U dugogodišnjem radu bilo je teškoća, pa i kriza. Snage Društva nisu bile uvijek dovoljno jake da s uspjehom rješavaju sve izazove na polju unapređenja planinarstva i skijaštva. U razdoblju napora da se unaprijedi skijaški sport slabjela je planinarska aktivnost. Nakon osnivanja Ski kluba *Rijeka* 1961. planinarstvu je omogućena veća i

sveobuhvatnija aktivnost u specijalističkim djelatnostima. Treba spomenuti djelovanje Speleološke i Omladinske sekcije, kao i skupinu zaštitara prirode. Trebalo bi mnogo prostora da se opširnije predstave brojne djelatnosti PD-a *Platak*. Društvo je dalo velik i neosporan doprinos razvoju riječkoga, primorsko-goranskoga i hrvatskog planinarstva u posljednjih sedam desetljeća svoga aktivnog djelovanja. To je činjenica koja ostaje za našu planinarsku povijest.

Na kraju ovog prikaza treba spomenuti najpoznatija riječka planinarska društva koja su osnovana nakon *Platka*. To su do osamostaljenja Hrvatske *Torpedo* (osnovan 1953.), 3. maj (1953.), *Rikard Benčić* (1953.), *Učka* (1957.), *Snježnik* (1960.), *Kamenjak* (1962.) i *Tuhobić* (1965.). Riječko je planinarstvo danas u samom vrhu hrvatskoga planinarstva. Da bi se postigao takav status bilo je potrebno da mnoge generacije daju velik obol. Zbog toga ne smijemo zaboraviti i nemali doprinos sušačkih planinara. Sušak kao grad ne postoji već više od 70 godina, ali legenda o njemu još uvijek živi u srcima mnogih ljudi u Rijeci, Hrvatskoj i izvan granica naše domovine.

Izv.: Digitalna arhiva Hrvatskog planinara na internetu <http://www.hps.hr/hrvatski-planinar/svi-brojevi/>

Lit.: Spomenica o 25-godišnjici Sokolskog društva Sušak - Rijeka 1904. - 1929., Sušak, 1929.; Željko Poljak, Počeci i razvitak planinarstva u Rijeci do oslobođenja zemlje (1), Povijest sporta (PS) br. 66, Zagreb, listopad, studeni, prosinac 1985.; Ž. Poljak, ibid. (2), PS br. 67, Zagreb, siječanj, veljača, ožujak 1986.; Ž. Poljak, ibid. (3), PS br. 68, Zagreb, travanj, svibanj, lipanj 1986.; Ž. Poljak, Zlatna knjiga hrvatskog planinarstva, Zagreb, 2004.

Priče iz davnine 1940. – 1950.

1. dio

prof. dr. Darko Grundler, Zagreb

Časopis Hrvatski planinar kulturno je blago. Tko god sumnja u tu činjenicu neka proljeti nekoliko brojeva iz njegove 120 godišnje povijesti. Naći će mnoga blaga: znanstvena, povjesna, literarna, jezična, pjesnička, muzička, planinarska i još nebrojena druga. Srest će mnoga imena kojima se Hrvatska diči. Izborom izvadaka iz većeg broja članaka pokušat ćemo vam dočarati planinarsku povijest, točnije dočarati duh koji je vladao među planinarima u to doba.

Planinarska organizacija

Društvo planinara B. i H. odlučilo je spojiti se s Hrvatskim planinarskim društvom:

Odobrenje za održavanje izvanredne i redovne skupštine stiglo tek u jesen, te je konačno sazvana i održana posljednja 18. glavna skupština dne 18. X. 1940. u prostorijama Hrv. pjev. društva »Trebević«. Skupština je jednoglasno primila prijedlog o spajajuju Društva planinara u B. i H. s Hrvatskim planinarskim društvom, Središnjicom u Zagrebu, nakon

19-godišnjeg opstanka društva i besprimjernog rada na području planinarstva Bosne i Hercegovine.

[Fleger, J., Prilozi za povijest planinarstva u Bosni i Hercegovini II., Društvo planinara u Bosni i Hercegovini, Hrvatski planinar, 1941, br. 2, str. 25]

Zanimljivo je da je u to doba učenicima bio zabranjen upis u planinarsko društvo:

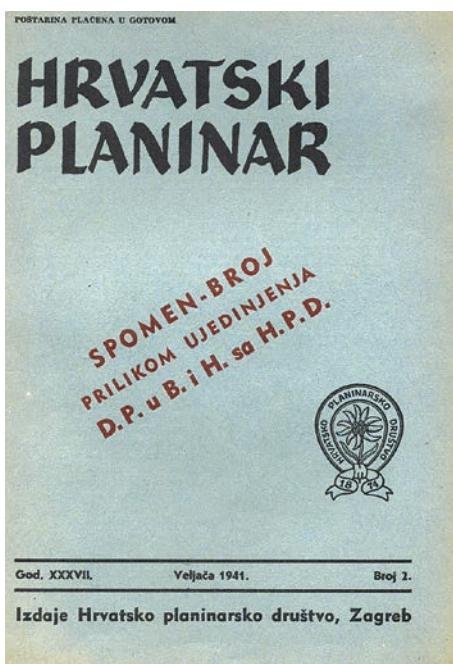
Pokrenuto je pitanje daka, ali u tome nije postignut nikakav uspjeh, prvo, što školske vlasti zabranjuju upisivanje, a drugo, iz same bojazni, da ne bi radi toga kao posljedicu imali lošu ocjenu. Pokušano je ponovno predstavkom ukazati potrebu, da se đacima dozvoli upis u društvo, makar to bilo kao poseban odsjek pod nadzorom jednog profesora, jer će se đaci kretanjem u prirodi više duševno okrijepiti, nego što imadu koristi sada u povlaštenim društvima.

[Zapisnik glavne godišnje skupštine, Hrvatski planinar, 1941, br. 5-6, str. 136]

U manje od deset godina planinarska organizacija promijenila je tri države. Nova država, novo rukovodstvo, novo ime časopisa i novi smisao planinarstva.

Današnje se planinarstvo u suštini razlikuje od planinarstva predratne Jugoslavije. Izuzimajući pozitivnost pojedinih planinara, planinarstvo je prije rata imalo za cilj upoznavanje prirodnih ljepota u planinarskim predjelima i bilo je organizirano u savezu, koji je bio »kulturno udruženje od općeg interesa, potpuno nezavisno i izvan svake političke ili partijske akcije, sa ciljem da pobuđuje ljubav za prirodu i planine«. Ovakvo larpurlartiščko, politički oportunističko gledište svojstveno je kapitalističkim zemljama, pa je prirodno da ne odgovara borbenom karakteru organizacije kao što je Fiskulturni savez Jugoslavije, čiji je sastavni dio i Planinarski savez.

Planinarski savez Jugoslavije je organizacija, koja na tradicijama Narodno-oslobodilačke borbe, putem planinarenja odgaja svoje članove u duhu bezgranične ljubavi i odanosti prema domovini. Ona ih odgaja tako, da budu sposobni i neustrašivi

u obrani njene nezavisnosti i dosljedni u izgrađivanju socijalizma u njoj.

[Planinarstvo u novoj Jugoslaviji, Iz referata osnivačkih skupština planinarskih organizacija, Naše planine, 1949, br. 1, str. 1]

Zanimljivo je pročitati kakav je bio mentalitet »buržoaskih« planinara.

Isprva napredno to prvo i najstarije naše planinarsko društvo proživiljava u kasnjem periodu svog života ozbiljnu krizu društvenog izrođavanja i pomalo počinju u njemu prevladavati izrazito malograđanski elementi, koji u napredan planinarski rad unose reakcionarne ideje i mnoge negativnosti prigodničarskog izletništva. Kako su se i u rukovodstvu društva našli ljudi, u kojih je prevladavalo buržoasko strančarstvo frankovačko-klerikalnog mentaliteta — što se pored ostalog odražavalo i u organiziranju nazovi-planinarskih priredaba i svečanosti s obligatnim »svečanim« misama zahvalnicama i hipokrizijskim popovskim propovijedima počelo se u znatnom dijelu članova javljati sve jače nezadovoljstvo, koje je najzad rezultiralo osnivanjem novih planinarskih društava. Među ovima je politički najnaprednije bilo i djelovalo prema načelima marksizma-lenjinizma izrazito radničko i na indeks stavljeni planinarsko društvo »Priatelj prirode«.

[Blašković, V., Planinarstvo u Hrvatskoj prije i poslije oslobođenja, Naše planine, 1949, br. 1, str. 4]

Planinarenje nije više samo ljubav prema prirodi:

Naročito treba podvući da se nije vodila gotovo nikakova briga po pitanju ideološko-odgojnog rada po društвima, što je vrlo ozbiljan nedostatak.

[Iz referata tajnika na Savjetovanju Planinarskog saveza Hrvatske na Sljemenu kod Zagreba dne..., Vijesti, Naše planine, 1949, br. 1, str. 30]

Zanimljiv je bio način povećanja broja članova planinarskih društava, a još bi zanimljivije bilo znati tko je od tako upisanih članova doista planinario:

Početkom ove godine započelo je Planinarsko društvo u Zagrebu organiziranjem planinarskih grupa u poduzećima i ustanovama. Do sada je organizirano 114 sindikalnih grupa, koje imaju svoja rukovodstva, podređena samom društву. Najjače i najagilnije grupe su Radionice državnih željeznica i Narodne banke. Sindikalne grupe su okupile velik broj od 3375 članova, što znači da

je u tim grupama, organizirano oko 50% članstva društva. Društvo sada broji 9.500 članova.

[Sindikalne planinarske grupe P. D. u Zagrebu, Vijesti, Naše planine, 1949, br. 7, str. 224]

Danas se planinarenje smatra rekreativnom aktivnošćу. Nekad je planinarenje trebalo biti mnogo više od toga.

Jedan je od osnovnih zadataka planinarskih organizacija, da se što više omasove, kako, bi svi graditelji socijalizma, koji imaju za to veliku potrebu i želju mogli da se bave ovom lijepom, zdravom i korisnom granom fiskulture. Pri tome treba široko obuhvatiti i onaj dio naših trudbenika, kojima je odmor i kretanje na svježem zraku najpotrebnije, a to su radnici u tvornicama, ugljenokopima, rudnicima i ostalim radilištima. Vrlo mali broj radnika i radničke omladine učlanjenih u planinarskim društvima očito nam pokazuje slabost, koju moramo otkloniti...

Borbu za uspješno izvršenje ovih zadataka izvojevati ćemo ako pravilno sprovedemo socijalističko takmičenje između svih planinarskih organizacija i ako ovo takmičenje shvatimo kao doprinos planinara potpunom izvršenju Petogodišnjeg plana i pobjedi socijalizma u našoj zemlji. Na taj ćemo način najbolje odgovoriti svim neprijateljima naše socijalističke domovine.

[Brezovečki, S., Naši zadaci u godini 1950., Naše planine, 1950, br. 1, str. 1]

Sveučilištarci osnivaju svoje društvo.

Na inicijativu Sveučilišnog komiteta Narodne omladine Hrvatske osnovano je na zagrebačkom Sveučilištu Planinarsko društvo »Velebit«. Naši su studenti-planinari bili do sada organizirani u studentskoj družini P. D. Zagreb i nakon iskustava stečenih u radu svoje družine kroz punu godinu dana osnovali su vlastito samostalno društvo.

[Planinarsko društvo Velebit, Vijesti, Naše planine, 1950, br. 2-3, str. 101]

Osnovan je GSS.

U Zagrebu je osnovana Gorska služba za spasavanje u sklopu Planinarskog saveza Hrvatske. Osnivačkoj skupštini prisustvovalo je dne 24. II. o. g. članstvo Alpinističkih odsjeka P. D. Zagreb i Željezničar, delegati Planinarskog saveza Hrvatske, Crvenog križa i delegati stručnih sekcija markacij-ske, visokogorske i izletničke.

[Osnovana je Gorska služba za spasavanje, Vijesti, Naše planine, 1950, br. 4, str. 133]

Planinarske škole u to doba imale su znatno obimnije i različite zadatke od današnjih (podcrtao D. G.).

1. Prirediti masovne posjete na planine znamenite iz narodnooslobodilačkog rata i organizirati mnogobrojne i masovne partizanske marševe planinara tragom kretanja i ofenziva jedinica narodnooslobodilačke vojske u prošlom ratu. Podizati spomen-ploče i urediti grobove palih boraca na planinama, gdje su se odvijale borbe protiv neprijatelja. (...)

9. Obavezno podučavati planinare u slijedećim disciplinama, sposobnostima i vještinama: skijanje, penjanje po strmim stijenama, dugo i naporno marševanje, čitanje specijalnih karata, snimanje terena, upotreba kompasa, prenašanje tereta na velike daljine, sanitetska služba i transport ranjenika, postavljanje logora, signalizacija i gađanje puškom.

[B. S., Planinarstvo i vanarmijska obuka, Vijesti, Naše planine, 1950, br. 8-9, str. 299]

Olovna vremena

Ljudi su naslutili da je na obzoru velika nevolja:

Nakon večere skupila se umorna družina pred kuću na razgovor. Rasprćao se sirar Ibrahim o svem i svačem. Razgovaramo o domaćim prilikama, o velikome svijetu, a on ima o svem u ovoj pustosi svoje mišljenje. Sluša to tiha Sima i otire rubom svoje pregače suze, jer joj je čovjek otisao u vojsku. Jedino želi, da čuje od nas, — hoće li bili rata.

[Horvat, L., Cincar, Hrvatski planinar, 1941, br. 4, str. 94]

Nesigurna ratna vremena nisu omela alpiniste HPD-a u putovanju u Jablanicu i usponu na Čvrsnicu. Poteškoće su nastale pri povratku u Zagreb.

Vlak je međutim stigao samo do Zavidovića, jer je dalje bila pruga razrušena. Cijelu noć je vlak stajao na toj postaji, i onda smo se ujutro opet vratili u Sarajevo. Već smo bili jako umorni od toga vozikanja, tako da smo svi spaivali, te nismo ni opazili, da smo već u Sarajevu. Izašli smo iz toga vlaka, i odmah se prebacili u susjedni, koji je odmah krenuo prema Brodu. No ovaj put nismo došli više ni do Zavidovića, već samo do Zenice, a Pauk, Emil i Marijan do Žepča. To je bio mali rat živaca. Naskoro se opet vlak vratio u Sarajevo. U Zenici smo se opet svi sastali. Poslije Jablanice tu smo vidjeli najljepše žene. Tako je barem Bumba tvrdio, a on to valjda zna, kad je već cijelo prije podne u Zenici. Po podne smo se kupali

u rijeci Bosni, a onda smo spaivali u nekom šikaru. Kao u davnjoj prošlosti sjećamo se mekog kreveta. Navečer smo se opet vratili u Sarajevo, a ostatak noći proveli smo u čekaonici, odakle nas je konobar istjerao već u 5 sati. U vlaku nas već poznaju svi željezničari. Samo otvore vrata od odjela i začuđeno pitaju: »Opel vas devet?« — »Da,« odgovaramo jednoglasno. »Zbogom,« i to je sve. Više nas nitko ništa ne pita. Vozimo se stalno u drugoj klasi, i to je svejedno, kao da se vozimo u četvrtoj. Tako je isto i na stanici Sarajevo. »Opel ste tu?«, čujemo sa svih strana, kako nas ispituju. Sa željezničarom u rušnici postupamo kao s ocem. Svoje stvari neprestano otvaramo i zatvaramo, nosimo i vraćamo. Sad više ne idemo iz Sarajeva, sve dok vlak ne bude vozio sve do Broda. Već spavamo hodajući. (...)

Ujutro (28. VIII.) je došla vijest, da vlak vozi. Pauk je već dan prije čuo od pekarca, da je došla »germa« iz Doboja, i da prema tome već vlak vozi. Poslije bismo uvijek rekli, kad bi Pauk što doznao: »To sigurno javlja agencija »Germa« (...) Spremili smo sve stvari i poslije podne osvanuli kompletni na kolodvoru. Kao poznate osobe pustili su nas prve u vlak, da izaberemo bolja mjesta. Možda već želete, da već jedanput otputujemo. Vlak je sretno došao sve do Maglaja, gdje smo morali čekati jutro. Drugovi su već vikali: »Do viđenja u Sarajevu!« No ujutro je vlak ipak »odmaglio«, ali ne u Sarajevo, već u Brod. Ipak se krećemo! Prije podne smo već bez smetnja stigli u Sl. Brod, a onda prešli na brzi vlak. I konačno nakon 20 dana izbivanja dne 29. VIII. već predvečer, stigosmo u Zagrebu, dočekani začuđenim pogledima Zagrebčana.

[Na povratku u Zagreb ..., Društvene vijesti, Hrvatski planinar, 1942, br. 1-2, str. 27]

Većina planinarskih domova stradala je za vrijeme Drugoga svjetskog rata:

Od odmetničkog pustošenja i zlonamjernog uništavanja nisu bili pošteđeni ni planinarski domovi ni skloništa, koji su s velikim trudom i požrtvovanjem ljubitelja prirode te ogromnim materialnim žrtvama bili podignuti u najljepšim predjelima bosansko-hercegovačkih planina u toku posljednja dva desetljeća. Štete, koje je takovom bezumnom rabotom pretrpjelo naše hrvatsko planinarstvo, su ogromne, a mi ćemo ih u ovom kratkom članku nastojati prikazati, koliko nam je to moguće, na temelju podataka, kojima do sada raspolazemo.

[Guber, M., Pustošenje planinarskih objekata u južnoj Hrvatskoj, Hrvatski planinar, 1943, br. 6-7, str. 85]

Odlukom državnih vlasti ukidaju se sva dodatašnja planinarska društva i podružnice:

Ovaj godišnji članski sastanak u bitnosti se razlikuje od ostalih 66 glavnih godišnjih skupština Hrvatskog planinarskog društva pa ga stoga nećemo nazivati 67. glavnom godišnjom skupštinom.

Odlukom Državnog vode za tjelesni odgoj i šport br. 71 od 19. lipnja 1941. nastupila je bitna promjena u organizaciji našega planinarstva. Razpuštena su sva planinarska društva na području Nezavisne Države Hrvatske i osnovano je jedinstveno Hrvatsko planinarsko društvo N. D. H. Funkciju vodstva Hrvatskog planinarstva preuzeala je Središnja uprava na čelu s povjerenikom g. prof. Stahuljakom. Povjerenstvo za likvidaciju starih planinarskih društava, kojemu je bio na čelu g. Pany, izvršilo je likvidaciju svih planinarskih društava u zemlji a njihovu imovinu predalo novo osnovanim družtvima. Tako je novo osnovanom Hrvatskom planinarskom društvu u Zagrebu predana imovina svih zagrebačkih planinarskih organizacija, u prvom redu Hrvatskog planinarskog društva Matice, Hrvatskoga društva planinara »Runolist«, Turističkoga kluba »Sljeme«, Hrvatskog planinarskog kluba, kao i nekih manjih društava.

[Iz Hrvatskog planinarskog društva u Zagrebu, Društvene vesti, Hrvatski planinar, 1943, br. 6-7, str. 99]

Nova država – nova pravila za planinare:

Sva planinarska društva prestadoše postojati i pretopiše se u jedno Hrvatsko planinarstvo društvo Nezavisne Države Hrvatske. Jezgru mu dakako sačinjava i brojem članova i brojem radnika vodeće dosadašnje Hrvatsko planinarsko društvo, ali ravnopravno i jednakog ga upotpunjaju i osnažuju ostala dosadašnja hrvatska planinarska društva i klubovi. Svi se oduševljeni nađoše u jednome kolu, u jednoj snazi, jednaki i silni. Svi oni odsada sačinjavaju jednu veliku, snažnu, spremnu kulturnu vojsku od daleko preko 10.000 pobornika, koji svi, vođeni jednim vodstvom, kroče k jednom cilju: kulturnome napredku svoje mile domovine Hrvatske.

[Stahuljak, V., Hrvatsko planinarstvo, Hrvatski planinar, 1941, br. 9-10, str. 201]

Po prvi se put u Hrvatskom planinaru osjeća snažan utjecaj politike. Autori politički obojenih tekstova očigledno nisu bili svjesni da će samo četiri godine poslije njihove napisane riječi biti opasne optužbe:

To je ljubav za našu zemlju i za našeg čovjeka, to je ljubav za domovinu, za Hrvatsku. Treba upoznati svijet s našom zemljom, s našim čovjekom. A tko to bolje znade od pravog planinara? Treba odgojiti omladinu, one, koji dolaze. Njima treba dati moral, čvrstu vjeru, karakter, ljubav za lijepo i dobro, ljubav za našu zemlju i naš narod, za našu domovinu. Treba od njih stvoriti jake i vrijedne ljude. Treba odgojiti jaku narodnu inteligenciju. Treba stresti prah one dekadentne i propadajuće Evrope, koja pred našim očima izdiše, da dade mjesto novoj, zdravoj i jakoj. Mi znademo, da je nažalost u ovoj posljednjoj našoj generaciji bilo mnogo ljudi, koji su bili tuđi narodnom duhu, — stranci u vlastitoj domovini. Naročito je to zlo bilo prošireno među inteligencijom. Mnogi su bili pod uplivom masonskim, židovskim, internacionalnim, sveslavenskim, jugoslavenskim, srpskim i t. d. Priklanjali su se ovom ili onom strancu, prijateljevali su sa samostalnim demokratima i s komunistima, sa sanjarima i demagozima, sa svim i svakim, — samo ne sa svojima i sa svojim narodom. Naraštaj, koji dolazi, ne će biti više takav, — to će biti zdravi, krepki, narodni ljudi.

[Marion, V., Zadaća hrvatskog planinarstva, Hrvatski planinar, 1941, br. 11-12, str. 249]

Planinarska organizacija gubi svoju samostalnost:

»Narodne Novine« doniele su ovu Poglavniku odredbu: Odredbom Poglavnika Nezavisne Države Hrvatske od 4. studenoga 1941. O-broj 3239-1941., a na prijedlog ministra udružbe, imenovan je ustaša Miško Zebić, povjerenik za cjelokupni šport i planinarstvo iz Zagreba, državnim vodom tjelesnog odgoja i športa i pročelnikom odjela tjelesnog odgoja i športa kod ministarstva udružbe, u III. položajnoj grupi, I. stepena.

[Poglavnika odredba, Društvene vijesti, Hrvatski planinar, 1941, br. 11-12, str. 292]

Politika jednoumlja očituje se i u planinarskoj organizaciji:

I hrvatsko planinarstvo doživjelo je u prvoj godini slobodne i velike Domovine opsežne, važne i značajne promjene. Ukinuta su sva kojekakova pokrajinska, mjestna, nenarodna, ideološki strana i tuđa planinarska društva. Misao narodnog jedinstva, jedinstvene hrvatske narodne države prevladala je u punoj mjeri i u hrvatskom planinarstvu. Jedan hrvatski narod, jedna hrvatska država i jedno jedinstveno hrvatsko planinarstvo! Od sada čitavim hrvatskim

planinarstvom i njegovim radom upravlja jedna središnja uprava, a postrojbe planinarske u pojedinim mjestima Domovine čvrsto su i nedjeljivo povezane i uklopljene u jednu jedinstvenu organizaciju. (...)

Hrvatsko planinarsko društvo Nezavisne Države Hrvatske ima se voditi po ustaškim načelima i u bratskom duhu. Športska strana imade se prilagoditi smislu i potrebama planinarstva.

[Prva godišnjica - 10. IV. 1941. do 10. IV. 1942., Hrvatski planinar, 1942, br. 3-4, str. 33]

Političkom naredbom mijenja se i znak Hrvatskoga planinarskog društva:

... naređujem:

1. Znak Hrvatskog planinarskog društva Nezavisne Države Hrvatske jest ovakav: Vrppa (potkova) okolo je crvena, okrajci s godinama: 1874—1941 su modre boje, a runolist je bijele boje; hrvatski grb je propisano sastavljen od crvenih i srebrenih četvorina. Veliki znak (kao što je ova slika) nosi se prigodom društvenih izleta i nastupa, a mali inače u zapučku kaputa...

Povjerenik Hrvatskog Planinarskog Društva

Nezavisne Države Hrvatske

Vl. Stahuljak v. r.

[Stahuljak, V., Okružnica broj 4, Hrvatski planinar, 1941, br. 11-12, str. 295]

Ubrzo se raspisuje natječaj za novi planinarski znak s jasnim političkim uvjetima natječaja:

Hrvatski planinarski savez raspisao je natječaj za izradbu novog planinarskog znaka. Najbolji radovi, koje će pregledati posebno ocjenjivačko povjerenstvo, bit će nagrađeni novčanim nagradama. Za izradbu znaka odredio je Hrvatski planinarski savez poseban natječaj. Uvjeti su natječaja:

1. Natjecati se mogu svi umjetnici, kipari i slikari, Hrvati, čiste prošlosti.
2. Znak treba da bude za zapučak, i prema tome mora biti takve veličine.
3. Oblik znaka ostavlja se zamisliti natjecatelju.
4. Znak treba da simbolizira: hrvatstvo: troboikom, pleterom i hrvatskim grbom, ustaštvu u obliku slova »U«, planinarstvo obrisom planine ili izrazito hrvatskim planinskim cvijetom, zatim treba da na njemu bude natpis »Hrvatski planinar«, godina osnutka planinarstva (1874.) i revolucije, godine obnovljenja Nezavisne Države Hrvatske (1941.).

[Natječaj za novi planinarski znak, Društvene vijesti, Hrvatski planinar, 1942, br. 3-4, str. 55]

Okružnicom je propisano obvezno nošenje planinarskog znaka:

Svaki član je dužan imati i društveni znak, pa se ovi imaju prigodom naplate članarine prodavati. Članska izkaznica će važiti samo uz društveni znak, pa će prigodom putovanja na željeznici, posjećivanja planinarskih domova i t. d. članovi uživati popust samo, ako uz člansku izkaznicu nose na vidnom mjestu i novi planinarski znak.

[Okružnica broj 7, Društvene vijesti, Hrvatski planinar, 1942, br. 5-6, str. 85]

Nema šale s novim društvenim znakom:

Stavlja se svim planinarskim društvima na znanje, da je novi veliki društveni znak za domove, skloništa i društvene prostorije izrađen na limu sa stalnim bojama u promjeru 38 cm veličine, a cijena mu je po komadu 120 kuna. Svi domovi, skloništa i društvene prostorije moraju imati novi veliki društveni znak postavljen posebno na najvidljivijem mjestu, a prema tome imade svako društvo odmah znakove naručiti izravno od Hrvat. planinarskog saveza N. D. H.

[Hrvatski planinarski savez, Društvene vijesti, Hrvatski planinar, 1942, br. 7, str. 103]

Rat je sve bliže i planinariti se može samo na Medvednici:

Danas, dajući vam pregled života i rada našega društva i stanja planinarstva u prošloj godini, moram naglasiti, da se stanje u pogledu planinarske djelatnosti pogoršalo, jer dok smo u godini 1942. još mogli posjećivati Samoborsko Gorje, planine Hrvatskog Zagorja i još neke obližnje planine, u godini 1943. preostala nam je još jedino Medvednica, a i ona samo u svom srednjem i zapadnom dielu, dok su sve ostale planine postale poprište ratnih djelatnosti, te po njima umjesto veselog

planinarskog pjevanja odlieže prasak strojnica, bombi i granata. Taj se pogubni upliv rata očitovao i na ostalim granama družtvene djelatnosti, jer su s jedne strane mnogi vrstni planinarski radnici planinarsku uprtnjaču zamjenili vojničkom, a s druge strane pomanjkanje tvoriva i radne snage onemogućilo je ostvarenje građevnoga programa. Napokon treba istaknuti, da je ovo podpuno suženje područja planinarske djelatnosti imalo za posljedicu neobično veliku navalu planinara i neplaninara na Medvednicu, a to je onemogućilo nadzor nad ponašanjem posjetnika, od kojih najveći dio nema ni osjećaja ni ljubavi za neprocjenjivo šumsko blago, pa je dao maha svom nagonu za oštećivanjem i uništavanjem.

[Zapisnik 68. redovite godišnje glavne skupštine Hrvatskog planinarskog družtva u Zagrebu, Družtvene vesti, Hrvatski planinar, 1944, br. 6-8, str. 111]

Bilo je doba kad je po život opasno bilo izyjesiti zastavu na vrhu Kleka. Zanimljivo je da je autor članka poslije poznati lutajući reporter – Gerhard Ledić.

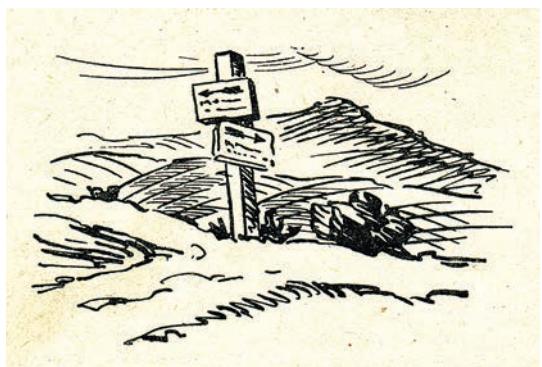
Bio je već 29. travanj. Brigada se još uvijek odmarala u selu. Te večeri bilo je mnogo življe. Uz logorsku vatu borci su živahno razgovarali o predstojećem prazniku. Tada je pala odluka da se sutradan u ranu zoru postavi na vrh Kleka crvena zastava, koja se tamo i prije nalazila, ali su je vjetar i vremenske nepogode oborile. Prva udarna desetina izvršit će taj zadatak. (...)

Ranom zorom krenula je mala četica na vrh Kleka. Vodio ju je pomoćnik komesara brigade Josip Mesarić koji je na Kleku bio već nekoliko puta. To je bilo još prije rata kad se kao planinar s uživanjem penjaо strmim stijenama Kleka. Ali odonda se mnogo promijenilo... U skupini koja je polazila na Klek, nalazile su se i četiri djevojke Primorce iz Crikvenice. One su sa sobom uzele nekoliko crvenih marama da bi mogle okrpati oštećenu zastavu. Marame su žene skinule sa svojih kosa rekavši: »Neka bude za naš Prvi maj«. Podijelili su se u dvije grupe. Najveći oprez! Okupatorska uporišta nisu bila daleko. Na vrh su stigli prilično brzo i neometani ni od koga, jer su partizani dobro poznavali svoje planine. (...)

Polako, nad stijenama Kleka, pa sve više uz jarbol visoke jеле zavijorila se crvena zastava na vrhu Kleka. Zadatak je bio izvršen. Ogulin je video crvenu prvomajsku zastavu, zapaziše je s radošću sva sela podno Kleka. Radost i vjera uđe u ljude, izmučene strahom i tjeskobom. Trebalo je sada brzo u selo, jer se topovska tanad već rasipala planinom: Talijani su iz Ogulina opazili zastavu na vrhu i gadali teškim topovima masiv Kleka...

Jalov posao. Zastava se svečano talasala na vjetru: na ponos naroda i boraca čitavog kraja, a neprijatelju na strah...

[Ledić, G., Crvena zastava na Kleku 1. maja 1943., Naše planine, 1949, br. 5, str. 129]

Darko Luš (1945. – 2018.)

U Zagrebu je 22. srpnja preminuo istaknuti vodič, instruktor i dugogodišnji pročelnik Vodičke službe Hrvatskog planinarskog saveza Darko Luš. Više nego itko prije, Darko Luš zadužio je planinarsku udrugu neumornim radom u školovanju vodiča te vođenjem Komisije za vodiče HPS-a. U povijesti hrvatskog planinarstva već su zlatnim slovima zabilježena imena mnogih istaknutih vodiča: Jakoba Mihelčića, Božidara Škerla, Milana Sunka, Vladimira Mlinarića i brojnih drugih, no nitko nije ostavio toliko dubok trag u razvoju vodičke djelatnosti kao Darko Luš. Njegovo je ime već davno postalo sinonim za pouzdanog i požrtvovnog vodiča i instruktora.

Darko Luš rođen je u Zagrebu 11. siječnja 1945. Diplomirao je na Građevinskom fakultetu u Zagrebu. Godine 1952. učlanio se u PD Zagreb, a poslije je planinarsko djelovanje nastavio u PD-u Grafičar, gdje je obnašao dužnost tajnika. Član planinarske udruge bio je, dakle, više od 65 godina. No, nije bio samo pasioni-rani planinar, nego je svojem djelovanju uvijek davao širi smisao, potičući i vodeći druge ljude u planine. Naslov planinarskog vodiča stekao je 1973., a 1980. na Fakultetu za fizičku kulturu u Zagrebu stekao je naziv vodiča instruktora. Kao pročelnik vodio je Stanicu planinarskih vodiča Zagreb od 1972. do 1976., a od

1976. do 2011. bio je pročelnik Komisije za vodiče HPS-a. Nezamjenjiv doprinos razvoju vodičke djelatnosti koji je dao u desetljećima u kojima je vodio Komisiju za vodiče ostat će trajno zabilježen u povijesti planinarstva.

U svojoj bogatoj planinarskoj karijeri vodio je niz vodičkih tečaja i bio instruktor na mnogim seminariма za vodiče. Dugo godina vodio je atraktivne visokogorske ture po hrvatskim i inozemnim planinama. Izveo je uspone na Mont Blanc, Grossglockner, Monte Rosu, Dom, Jungfrau, Breithorn i brojne druge europske vrhove. Godine 1987. završio je tečaj za čuvara planinske prirode, a posljednjih je godina aktivno sudjelovao u radovima na osiguravanju pristupnih putova za skijašku utrku »Snow Queen Trophy« na Sljemenu. Kao stalni suradnik časopisa Hrvatski planinar redovno je bilježio najznačajnija zbivanja u Vodičkoj službi HPS-a. Za svoj planinarski rad primio je Brončani (1968.), Srebrni (1970.) i Zlatni (1976.) znak HPS-a te Srebrni (1979.) i Zlatni znak PSJ-a (1985.). Posljednji put među vodičima HPS-a bio je u prosincu prošle godine kao počasni gost na 37. Zboru vodiča HPS-a na Sljemenu. Tada se vodičima obratio nadahnutim riječima, ostavljajući novim naraštajima zadaću da čuvaju i razvijaju Vodičku službu HPS-a na temeljima koje su postavili upravo on i njegovi suradnici.

Darko Luš zauvijek je oplemenio Vodičku službu Hrvatskoga planinarskog saveza i stoga mu dugujemo neizmjernu zahvalnost. Hrvatski planinarski savez i generacije vodiča HPS-a trajno će pamtitи njegov iznimski doprinos razvoju planinarstva u Hrvatskoj.

Alan Čaplar

Slavko Tomerlin – Tatek

U Zadru je u ponedjeljak 30. srpnja 2018. premijnuo poznati hrvatski planinar, markacist i graditelj planinarskih kuća Slavko Tomerlin, poznat pod popularnim nadimkom Tatek.

Osobito se istaknuo istraživanjem i markiranjem novih velebitskih područja te izgradnjom planinarskih skloništa, po čemu je postao poznat i omiljen u najširoj planinarskoj javnosti. Trasirao je kružni put kroz masiv Bojinca, kroz Kamenu galeriju u južnom Velebitu, putove kroz Rožanske kukove te otkrio planinarima najsliskovitije kutke Crnopca. Njegovo djelo je atraktivna Staza Malog princa na Crnopcu. Uredio je bivak u stijeni Bojinca te vlastitim snagama podigao i godinama uređivao planinarska skloništa na Stapu i na Crnopcu. Sklonište na Stapu, jednom od najsliskovitijih velebitskih dolaca, nosi ime Tatekovo sklonište.

Slavko Tomerlin rođen je 16. prosinca 1927. u Zagrebu. Po struci je bio zubarski tehničar. Nakon škole za zubne tehničare u Zagrebu radio je u Glini, Malom Lošinju, Sesvetama i od 1965. do umirovljenja u Zadru. Za prirodu i slikarstvo oduševio ga je otac koji je bio akademski slikar. U planinarsku udrugu učlanio se 1963. te je desetljećima djelovao u Planinarskom

društvu Paklenica u Zadru, kao član uprave, voda izleta te voditelj speleološke i markacijske sekcije. Od osnutka HPD-a Mala Rava, djelovao je kao član tog društva. Unatoč visokim godinama Velebit je često posjećivao. Počasni je član PD-a Zadar i HPD-a Mala Rava.

Slavko Tomerlin bio je i samouki umjetnik koji je napravio skulpture velebitskih životinja među kojima su medvjedi, vukovi, srne, poskok, orao, vepar i lisice. O njegovim djelatnostima snimljen je TV film. Bio je aktivni suradnik Hrvatskog planinara od 1971., a zadnji članak objavljen je 2015. Pisao je redovito o Velebitu koji je osobito volio, najviše o Stapu i Crnopcu. U znak zahvalnosti za markaciistički doprinos proglašen je markacistom instruktorom i počasnim markacistom HPS-a. Hrvatski planinarski savez mu je 1994. i 2002. odao priznanje za najuspješnijeg planinarskog dužnosnika godine. Brončani znak HPS-a primio je 1969., srebrni 1972., zlatni 1974., a Plaketu HPS-a 2013. godine. Njegova biografija objavljena je u Našim planinama 1985. (str. 179), u Hrvatskom planinaru 1992. (str. 219) te u knjizi Hrvatska planinarska književnost (str. 246), a predstavljen je također u Zlatnoj knjizi hrvatskog planinarstva i monografiji Hrvatsko planinarstvo u 1000 slika.

Hrvatski planinari bit će trajno zahvalni na iznimnom doprinosu Slavka Tomerlina hrvatskom planinarstvu te će s ponosom čuvati uspomenu na jedinstvenog zaljubljenika koji je ljepote Velebita svojim osobnim angažmanom na terenu učinio pristupačnjima za sve ljubitelje planina i planinarenja.

Alan Čaplar

VLAHO BOZIĆ

VLADO BOŽIĆ

Slavko Tomerlin - Tatek na Crnopcu

Na uspomenu Slavku Tomerlinu Tateku

Proći zemljom, doživjeti sve moguće godine (16. XII. 1927. u Zagrebu – 30. VII. 2018. u Zadru) i više od toga, i kroz sve to vrijeme u svojoj duši trajati kao dijete – ono je što nam Gospodin i Učitelj reče, a Matej zapisa: ...ako se ne obratite i ne postanete kao djeca, nećete ući u kraljevstvo nebesko¹.

A Slavko, dugo ga poznajem, u svojim dubinama zbilja je bio dijete koje se igra s drugom djecom, ali dosta neobično dijete često u igri i sam sa svojim kistom i bojama, dljetom i kamenom, olovkom i papirom, dijete koje s drugima neće ići bezopasnim putom već radije se sam penje pomoću klinova i sajla po strminama, dijete koje skače i uživa u stijenama; Negdje na Sjevernom Velebitu (Lubenovačkim vratima) označi nam ovako dva puta koji vode istom cilju: prvi *lakši a ružniji* i drugi *teži a ljepši!* Slavko je bio dijete koje je vidjelo galeriju u, za mnoge, običnim i dosta opasnim škrapama, dijete koje je puno, a boravio je često u prirodi bez buke i nezdravih društvenih šumova, imalo jasnih pitanja o Bogu, smrti i anđelima, dijete koje je i oko sebe pronalazilo gotovo gotove svece, kapele i oltare i koje uopće nije marilo toliko ni za jelom i spavanjem koliko u svom nutarnjem nestasluku igrom i do kraja igranjem. Ono, ona voda navrla iz stijene, što se je po Mojsiju dogodila negdje oko Sinaja² isto se je i Tateku dogodilo s onom kamenicom ispod obližnjeg Bojinca.

Uostalom zar i ovaj grob nije igra – kad već ne može Stapini, a kod nje mu je očito bilo lijepo, prinese on nju na vrijeme sebi i nama malo niže ovdje na Ljubotić[?]!

I što je na zemlji čovjekov život? Iskusivši brzinu njegove prolaznosti, a što pjesnik već izreče: *ni ne okreneš se – i već si bolan trag*³, Tatek će, koji dan pred samu svoju smrt... već *udaljen – kao da ga više nema*⁴ ali potpuno svjesno, izreći još kraćom rečenicom: *blesave godine!* No, koji dan iza toga, u još težem općem stanju, reče: *kad se iz ovoga izvučem, naći ćemo se gore!* Uopće ne mislim da se rečeno, a Slavko je razuman čovjek, odnosilo na brda. Svjestan je bio kako su ona za njega već prošlost. Očito slutio je kako mu se oprostiti sa zemljom i izvući iz ovoga tijela da bismo, i samo to je kršćanska vjera, nekako nanovo nastali i opet bili. Ona nije stvar ukusa, vjerovati ne znači samo njegovati folklor i običaj, a još manje znači nešto već ovdje vidjeti, već vjerovati poglavito znači sve, a i samu smrt, na drugačiji način doživljavati i gledati⁵. Treba se ovdje potpuno ogoliti, sve što nam je bilo važno i bez čega naizgled nismo mogli, bila riječ o slikama, knjigama, skulpturama, kućama, obitelji i samoj djeci ..., od svega se treba razvlastiti/oprostiti i tek tada nadati i vjerovati.

Inače život u sebi ne bi uopće imao smisla, bio bi suprotnost u sebi samome, kad bi sa smrću bio uništiv. Bog je i samu smrt iskoristio kao silu iz koje pokreće, obnavlja stvari, gura u nove cikluse, obnavljanja, u nova radjanja.

I Tatek je, razvlašten i od svega i sa svima u oprostu ovdje, Bogu vjerovao.

vlč. Tomislav Baričević

1 Mt 18,3

2 usp. Izl 17

3 M. Machiedo, Balzami, Zagreb (MH), 2018, str. 227.

4 isto, str. 204.

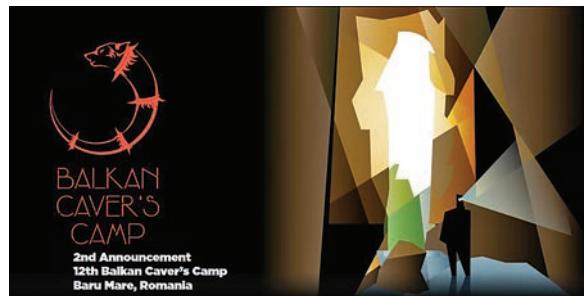
5 E. Schillebeeckx /F. Strazzari, Lice twoje tražim, Zagreb (KS), 2012, str. 9.

U Rumunjskoj održan 12. Balkanski speleološki kamp

Od 2. do 8. srpnja održan je u organizaciji Rumunjske speleološke federacije 12. Balkanski speleološki kamp. Kamp je održan u mjestu Baru Mare u regiji Het. Tijekom kampa bili su organizirani izleti u nekoliko špilja i jama, a gostujuće su speleologe u njih vodili rumunjski domaćini. Jame su bile horizontalnog i vertikalnog karaktera, a bogata je bila ponuda špilja s polutoplojenim kanalima.

Osim speleološkog dijela, bili su mogući planinarski izleti i posjeti kulturnim znamenitostima šireg područja. Za većinu aktivnosti bio je organiziran prijevoz. Predvečer su bila razna predavanja sa speleološkom, znanstvenom i tehničkom tematikom, kao i foto i video natječaj »Speoarta – International Media Contest«. Navečer se održavao zabavni program. Smještaj je bio organiziran kod lokalnih domaćina, u aparthotelu i kampu tik uza središte događanja.

Taj bi se događaj po posjećenosti (više od 300 sudionika) mogao smatrati četvrtim u svijetu, odmah nakon EuroSpeleo Foruma u organizaciji Europske speleološke federacije (FSE), a iza popularnih skupova u »Speleopolisu« Casola (u organizaciji Società Speleologica Italiana) i International Congress of Speleology (u organizaciji UIS-a).

Balkanski speleološki skup održava se svake godine u organizaciji jedne od članica Balkanske speleološke unije (Balkan Speleological Union – BSU, sa sjedištem u Sofiji). Ta asocijacija okuplja speleološke federacije i saveze iz Turske, Bugarske, Hrvatske, Albanije, Slovenije, Bosne i Hercegovine, Rumunjske, Grčke, Crne Gore, Makedonije i Srbije. Na ovom je skupu održana skupština BSU-a (General Assembly Meeting), na kojoj su iznesena izvješća za 2017. te su potvrđeni zapisnik skupštine iz 2017. i finansijski izvještaj. Izabrani su novi članovi odbora BSU-a. Kao delegat Hrvatske, u odbor BSU-a s mandatom od četiri godine izabran je Marko Rakovac, zamjenik pročelnice Komisije za speleologiju HPS-a i član PDS-a Velebit.

Sljedeći, 13. Balkanski speleološki kamp održat će se u Turskoj, u organizaciji turske speleološke federacije.

Marko Rakovac

Predstavljanje knjige »U zagrljaju planina i ljudi« Ivana Drage Trošelja

Ivan Drago Trošelj dao je nemjerljiv doprinos razvoju PD-a Krndija iz Našica. Slobodno možemo reći da je jedna od najvažnijih ličnosti u bogatoj povijesti našičkog planinarstva. Bio je dugogodišnji predsjednik PD-a Krndija, predsjednik Slavonskoga planinarskog saveza, a u jednom mandatu i dopredsjednik HPS-a. Dokazao se svojim organizacijskim sposobnostima u pripremanju i vođenju zahtjevnih izleta po mnogim hrvatskim i inozemnim planinama. Posebno se istaknuo brojnim opisima doživljaja s tih izleta i pohoda. Stoga je logično da mu se mi planinari odužimo knjigom. Bila je to Dragina želja, ali ga je 2009. u izdavanju knjige sprječila iznenadna smrt. Knjigom odajemo dužno poštovanje njegovom predanom i svestranom radu i trudu. Ona je svojevrstan spomenik Draginom planinarskom djelovanju.

NOVA IZDANJA

U sklopu proslave Dana Grada Našice nedavno je u organizaciji Zavičajnog muzeja Našice, PD-a Krndija i Ogranka Matice hrvatske u Našicama u Izložbenom salonu Zavičajnog muzeja održano otvorenje izložbe fotografija i predstavljanje Trošeljeve knjige »U zagrljaju planina i ljudi«. Okupljene je na početku pozdravila ravnateljica Zavičajnog muzeja Silvija Lučevnjak i procitala nekoliko odlomaka iz knjige. Na predstavljanju su govorili i Antun Lovrić, urednik knjige te najzaslužniji za njenje izdavanje, inače dugogodišnji Dragin prijatelj, zatim Đorđe Balić, još jedan Dragin prijatelj, i predsjednik PD-a Krndija Hrvoje Tržić.

Trošeljeva je knjiga objavljena postumno prema njegovim zapisima s planinarskih pohoda. Zapise je uredio i nadopunio Antun Lovrić. Knjiga zasad postoji u digitalnom obliku na čak 376 stranica, a svi koji žele kupiti tiskano izdanje mogu se javiti u našički muzej, knjižnicu ili u prostorije PD-a Krndija. Hrvoje Tržić

Završena Opća planinarska škola PD-a Krndija u Našicama

PD Krndija organizirao je ovoga proljeća, od travnja do lipnja, opću planinarsku školu. Tijekom tri mjeseca predavanja, vježbi i prakse svi su se polaznici škole upoznali s osnovnim planinarskim temama, koje su standardizirane Pravilnikom o općoj planinarskoj školi u HPS-u. Predavanjima iz speleologije i korištenja tehničke opreme, te izletom i noćenjem, zaokruženo je znanje koje se prenosilo na polaznike škole. Svi polaznici koji su pristupili ispitu uspješno su prezentirali svoje znanje i PD Krndija sada ima novih 14 školovanih planinara, većinom mladih i novih članova. Sada je na njima da stečeno znanje primjenjuju, ali i zadaća da dalje uče.

Mnogi su polaznici pokazali zanimanje za daljnje oblike školovanja i usavršavanja u planinarstvu. Završni je izlet bio dvodnevni, s noćenjem u planinarskoj kući Tivanovo u Gazijama i na Krndiji. Čak su osmero iskusnih predavača bili vodiči i instruktori HPS-a te članovi HGSS-a. Mnoštvo mladih koje se u posljednje vrijeme priključuje PD-u Krndija obvezuje vodstvo društva na redovito organiziranje škole svake godine.

Hrvoje Tržić

Članovi PD-a Krndija s diplomama opće planinarske škole

Novi dnevnik Samoborske obilaznice

Samoborska obilaznica otvorena je 1958. pod imenom Kružni planinarski put »Kroz Samoborsko gorje«. Njezin je cilj upoznavanje planinara i izletnika s manje poznatim dijelovima Samoborskog gorja.

Šezdesetu je godišnjicu Samoborske obilaznice HPD Japetić obilježio 20. svibnja na 13. Japetićevu pohodu. Tada je predstavljeno novo, sedmo izdanje dnevnika jer je šesto, iz 2003., rasprodano.

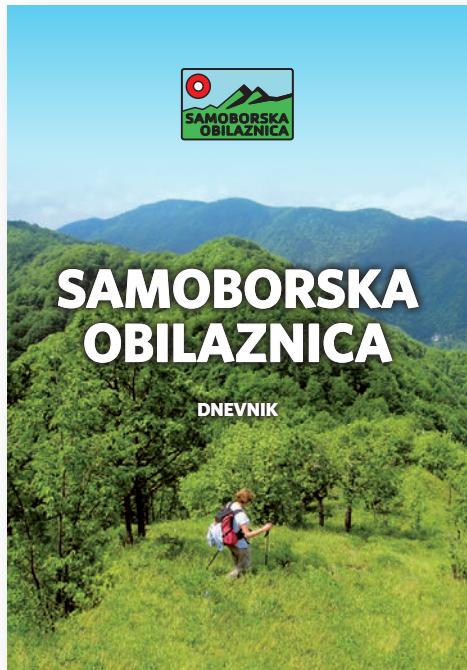
Okupljanje na početku Japetićeva pohoda u Smerovišću

Japetićev pohod tradicionalno vodi markiranim i nemarkiranim stazama Samoborskoga gorja. Ove je godine trasa pohoda bila: Smerovišće – Slani Dol – Gostinjac sv. Bernarda – vrh Veliki Lovnik – Šipački Breg – pl. dom Cerinski vir – slap Cerinski vir – Smerovišće. Na pohodu su planinari posjetili dvije kontrolne točke Samoborske obilaznice: vrh Veliki Lovnik i slap Cerinski vir.

Od 1958. do 1978. dnevničke je ovjeravao Ivica Sudnik, tadašnji predsjednik PD-a Japetić. Naslijedio ga je 1979. Zdenko Kristijan, a od 2017. za obilaznicu je zadužen Darko Dömötförfy, bivši predsjednik Japetića i zaljubljenik u planinarske obilaznice.

U pripremu sedmog izdanja dnevnika bili su uključeni Darko Dömötförfy, Vladimir Novak i Zdenko Kristijan, koji je napisao tekst dnevnika. Novost je da su sada umjesto planinarskih domova kontrolne točke obližnji vrhovi jer su metalni žigovi na njima stalno dostupni. To su Okić, Oštrec, Japetić, Veliki Lovnik i Noršićka Plešivica. Obilaznica i dalje ima 17 kontrolnih točaka, a za spomen-značku treba ih obići najmanje 12, po svojem izboru. Nekadašnji Japetićevi domovi, Šoićeva kuća i pl. dom »Ivica Sudnik« na Velikom dolu, ostali su kontrolne točke, a ukinute su KT planinarski dom Žitnica, Slani Dol i planinarska kuća Scout u Koretićima. Umjesto njih uvršteni su slap Cerinski vir, špilja Vilinske jame i vrh Stražnik, na razglednoj stazi između Oštresa i Japetića. Na svim su novim kontrolnim točkama postavljeni metalni žigovi. Na ukinutim se točkama i dalje može dobiti žig za starija izdanja dnevnika.

Uz uvodni dio, u dnevniku je i kratak vodič po kontrolnim točkama upotpunjeno fotografijama, a na kraju se nalazi prostor za kontrolne žigove. Zahvaljujući Alanu Čaplaru, koji je dnevnik pripremio za tisak, u sredini je uvrštena dopunjena planinarska karta

Samoborskoga gorja. Zbog vodiča i karte dnevnik je zanimljiv i onim planinarima koji nisu ljubitelji planinarskih obilaznica.

Dnevnik se može kupiti ili naručiti u Hrvatskom planinarskom savezu u Zagrebu. U Samoboru se može kupiti u suvenirnici Trešnja okička na Trgu kralja Tomislava 14 ili u Samoborskom muzeju. Dnevnik se također može naručiti na adresi HPD Japetić, p. p. 31, 10430 Samobor, na e-adresi: info@hpd-japetic.hr ili telefonom na broj 098 / 302-700 od Darka Dömötörffya.

Prijašnja izdanja dnevnika Samoborske obilaznice vrijede i dalje. Za spomen-značku potrebno je obići samo one kontrolne točke koje su navedene u izdanju koje posjedujete.

Dosad je spomen-značku primilo više od 6200 planinara, najviše njih iz Zagreba i Samobora. Velik je i broj obilaznika iz okolnih država, osobito iz Slovenije. Samoborska obilaznica nije vezna, ali može se obilaziti od točke do točke. Za svaku kontrolnu točku ima više polazišta. Za dva dana hoda može se obići 12 kontrolnih točaka potrebnih za dobivanje spomen-značke. Glavna su sezona za obilazak Samoborskoga gorja kasna jesen, rano proljeće i zima, ako nije visok snijeg.

Dođite u Samoborsko gorje i uvjerite se u ljepotu toga dijela Hrvatske, gorjâ strmih padina i vrhova male nadmorske visine. Na stazama se izmjenjuju šume, livade, sela, kapele, vrhovi, piramide te dobiti vidici na obližnje i daleke planine!

Zdenko Kristijan

Nova planinarska obilaznica »Četiri godišnja doba na Puntijarki«

Dana 30. rujna, na dan HPD-a Zagreb-Matica, bit će u povodu 70. obljetnice osnutka društva otvorena nova planinarska obilaznica »Četiri godišnja doba na Puntijarki«.

Ciljevi su obilaznice popularizacija HPD-a Zagreb-Matica, Medvednice kao planinarske destinacije, planinarskog doma »Ivan Pačkovski«, o kojem brine društvo, te manje poznatog vrha Puntijarke, do kojeg je od planinarskoga doma četvrt sata lagane šetnje.

Prema pravilima obilaznice, da bi stekao uvjete za upis u njenu spomen-knjigu i dodjelu prigodne značke, te dobio naslov »Prijatelj Puntijarke«, obilaznik mora posjetiti planinarski dom »Ivan Pačkovski« (popularno zvan »Puntijarka«) barem jednom u svako od četiri godišnja doba, i za svaku od njih otisnuti u dnevnik žig doma i žig vrha Puntijarke te sudjelovati na društvenom pohodu koji se organizira svake posljedne nedjelje u rujnu.

Dnevnik obilaznice može se nabaviti u HPD-u Zagreb-Matica, Petrićeva 4, 10000 Zagreb, u uredovno vrijeme (svaki radni dan od 18:30 – 20:30), a može se naručiti i telefonom od autora obilaznice Ivora Altarasa Pende na broj 091 / 50-39-265.

U želji da zajedno s nama uživate u predivnoj prirodi Medvednice, pozivamo vas da 30. rujna sudjelujete u pohodu Petrićeva – Puntijarka i na Danu HPD-a Zagreb-Matica. Prilika je to da nabavite svoj primjerak dnevnika obilaznice te otisnete žig za jesen i žig pohoda, a možete se uputiti i do vrha Puntijarke.

Ivor Altaras Penda

DNEVNIK PLANINARSKЕ OBILAZNICE

4 GODIŠNJA DOBA NA **PUNTIJARKI**

HPD "ZAGREB-MATICA"

KALENDAR AKCIJA

- 8. - 9. 9. Pohod po Karlovačkoj obilaznici**
Japetić, planinarska kuća Vodice – Sveta Gera
PD Dubovac, Karlovac
- 8. 9. Dan HPD-a Runolist, Zagreb, 2. pohod Tragom prvog izleta HPD-a Runolist na vrh Vodenica i špilju Vrlovka u Kamanju**
Kamanje
HPD Runolist, Zagreb
- 8. 9. Planinarski kotlić na Ravnoj gori**
Ravna gora, Filićev dom
PD Ravna gora, Varaždin
- 9. 9. Dan slavonskih planinara**
Sokolovac, Požega
Udruga Slavonski planinari, Osijek i HPD Sokolovac, Požega
- 9. 9. Pohod po Planinarskom putu Velebit**
Velebit, Dabarski kukovi
HPD Zagreb-Matica, Zagreb
- 9. 9. Planinarski kotlić na Hrastovičkoj gori**
Hrastovička gora
HPD Sisak, Sisak
- 15. 9. 6. noć špilja pod bakljama**
Golubinjak, staza špilja
PD Špičunak, Lokve
- 15. 9. Preko Zelova na Svilaju**
Svilaja, planinarski dom Orlove stine
PD Svilaja, Sinj
- 15. - 16. 9. Proslava PD-a Jelinak**
Kamešnica
PD Jelinak, Trilj
- 15. 9. Pohod na Marković rudine**
Marković rudine
HPD Gromovača, Otočac
- 16. 9. 35. memorijalni pohod na Učku**
Vojak, Učka
PD Kamenjak, Rijeka
- 16. 9. Tragom putopisa Julija Kempfa**
Ruševi, Čaglić
HPD Sokolovac, Požega
- 20. 9. - 18. 11. 6. opća planinarska škola PD-a Pljusak**
Rijeka, Krešimirova 5
PD Pljusak, Rijeka
- 22. - 23. 9. 8. speleo film festival**
Karlovac, Aquatika
Osmica, Karlovac
- 22. - 23. 9. Obilazak Scoutskog scoutskega puta**
Samoborsko gorje in Žumberak
PK Scout, Samobor
- 23. 9. Četiri godišnja doba – jesen na Oštři**
Oštřa (Gospic)
PD Željezničar, Gospic
- 29. 9. Uspon Sunkovom stazom na Lišnicu**
Mosor, Zvečanje – Lišnica – Zvečanje
Stanica planinarskih vodiča Split, Split
- 29. 9. Dan HPK-a Sv. Mihovil**
Planinarska kuća Alati
HPK Sv. Mihovil, Šibenik
- 30. 9. Planinarski pohod »Branje grozdja«**
Kuna gora
HPD Kunagora, Pregrada
- 30. 9. 6. pohod Petrićeva – Puntijarka, Dan HPD-a Zagreb- Matica**
Medvednica, pl. dom Ivan Pačković na Puntijarki
HPD Zagreb-Matica, Zagreb
- 30. 9. Planinarski glivarski kotlić u Zamostu**
planinarska kuća Zamost
PD Tuhobić, Rijeka
- 2. 10. - 30. 11. Jesenska opća planinarska škola HPD-a Mosor, Split**
Mosor, Biokovo, Omiška Dinara, Kozjak, Velebit, Bitovnja
HPD Mosor, Split
- 4. 10. - 2. 12. Ljetna alpinistička škola HPD-a Mosor**
Mosor, Biokovo, Kozjak, Velebit
HPD Mosor, Split
- 5. - 7. 10. Proslava 80 godina planinarstva u Drnišu i 60 godina od osnivanja PD-a Promina**
Promina, planinarski dom Promina
PD Promina, Drniš
- 6. 10. Logorovanje na Kozjaku**
Kozjak, Marića staje
HPD Ante Bedalov, Kaštel Kambelovac
- 6. - 8. 10. Dani Mosoraša**
Mosor, planinarski dom Umberto Giometta
HPD Mosor, Split
- 6. 10. 8. Jesen u Šumi Striborovoju**
Rijeka, Bivio
PD Kamenjak, Rijeka
- 6. 10. Obilazak Osječkog planinarskog puta**
Osijek – ušće Karašice
HPD Bršljan-Jankovac, Osijek
- 6. 10. Cvjetne staze Ravne gore (tisa)**
Ravna gora
PD Ravne gore, Varaždin
- 6. 10. Pohod crtom bojišnice kod Karlovca**
Martinščak
HPD Martinščak, Karlovac
- 7. 10. Pohod na Oštři, Dan HPD-a Željezničar**
Samoborsko gorje, Oštře
HPD Željezničar, Zagreb
- 13. 10. Susret planinara u Podravini – 26. kestenijada**
Bilogora, vrh Bilogore
HPD Bilo, Koprivnica
- 14. 10. Krndijom do zdravlja**
Krndija, Gazije
HPD Sunovrat, Đurđenovac
- 14. 10. Jesenski pohod Vinica – Martinščak**
Vinica, pl. dom Mladen Polović – Martinščak – pl. dom Mladen Polović
HPD Vinica, Duga Resa
- 14. 10. Pohod po Seniorskom planinarskom putu**
Samoborsko gorje
HPD Zagreb-Matica, Zagreb
- 14. 10. 4. pohod Duginom planinarskom obilaznicom**
NP Risnjak
PD Duga, Rijeka
- 14. 10. Dan HPD-a Blagus**
Medvednica, planinarska kuća Grohot
HPD Blagus, Blaguša

IGLU ŠPORT

Trgovina s najboljom opremom za boravak u prirodi

www.iglusport.hr

